

Тема 9.

МЕХАНІЗМ САНАЦІЇ, БАНКРУТСТВА ТА ЛІКВІДАЦІЇ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ

- 9.1. *Сутність, історія розвитку та вдосконалення інституту банкрутства.*
- 9.2. *Фінансова криза банківської установи: причини та наслідки.*
- 9.3. *Санація комерційного банку.*
- 9.4. *Ліквідаційні заходи для комерційного банку.*
- 9.5. *Механізм діагностики банкрутства банківської установи (на прикладі АКБ “Львів”).*

9.1. Сутність, історія розвитку та вдосконалення інституту банкрутства

Якщо почати розглядати питання банкрутства з макроекономічної точки зору, то потрібно згадати про видатного економіста сучасності Поля Самуельсона, який визначає три основні взаємопов’язані економічні проблеми, які вирішує будь-яке суспільство, незалежно від того, в якій економічній системі воно існує: що?, як? і для кого виробляти? Відрізняються лише шляхи розв’язання. Світовий досвід доводить, що найкраще вони вирішуються в умовах вільного підприємництва. Вже класик економічної теорії Адам Сміт у своїй праці “Дослідження про природу і причини багатства народів” (1776 р.) описує так званий “механізм невидимої руки» який забезпечує найбільш ефективний розподіл ресурсів в економіці. Його функціонування можливе лише у ринкових умовах.

Цим зумовлені всеохоплюючі реформи в економіці України, спрямовані на перехід від командно-адміністративної до ринкової моделі господарювання, в рамках якої держава бере на себе зобов’язання встановлювати єдині для всіх господарюючих суб’єктів правила підприємницької діяльності і здійсню-

вати контроль за їх виконанням, при цьому не втручаючись безпосередньо в оперативну діяльність, тобто у процес прийняття господарських рішень. Помилково обрана або вчасно не відкоригована стратегія спричинює погіршення фінансового стану фірми, а в подальшому і її банкрутство. Для економічної ментальності більшості пострадянських країн притаманне негативне сприйняття процедур банкрутства суб'єктів підприємницької діяльності. Однак, на думку юристів США, де практика банкрутства широко розповсюджена ще з кінця XVIII ст., банкрутство – це «ліки, може не завжди солодкі» [14, с. 28]. Дійсно, якщо підприємство чи банк нормально функціонує, використовує ефективний маркетинг і менеджмент, пропонує послуги за низькими цінами, воно виконує основні економічні нормативи по забезпеченні себе й суспільства прибутком.

Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» визначає поняття банкрутства як «визнаною господарським судом неспроможністю боржника відновити свою платоспроможність та задовольнити визнані судом вимоги кредиторів не інакше як через застосування ліквідаційної процедури» [1].

Тлумачний словник української мови подає таке значення терміна: «Банкрутство – це фінансова неспроможність, розорення, що призводить до припинення виплат по боргових зобов'язаннях». [54, с. 89].

Наукова література («Словник сучасної економіки Макміллана») визначає, що банкрутство (bankruptcy) – це юридична процедура, за якої майно неспроможного боржника продається, в основному на користь його кредиторів [48, с. 31].

В.Н. Алтиннік визначає банкрутство як «неспроможність юридичної особи задовольнити у встановлений час виставлені йому вимоги кредиторів і виконати зобов'язання перед бюджетом». Н.Ф. Самсонова твердить, що «під банкрутством розуміємо визнану господарським судом чи оголошену боржником неспроможність боржника в повному обсязі задовольнити вимоги кредиторів чи виконати зобов'язання по сплаті обов'язкових платежів». Аналогічної думки притримується також Л.Н. Павлова [36, с. 502].

Одностайно висловлюються з цього питання також О. Третьяк, О. Посилкіна та колектив науковців О.М. Бандурка,

М.Я. Коробов, П.І. Орлов та К.Я. Петрова : «Під банкрутством розуміють пов'язану з недостатністю активів у ліквідній формі неспроможність юридичної особи задовольнити у встановлений для цього термін висунуті до неї з боку кредиторів вимоги і виконати зобов'язання перед бюджетом».

Наступним етапом дослідження банкрутства є визначення факторів, що впливають на фінансову діяльність об'єкта дослідження. Глобальний облік і аналіз цих факторів – процес трудомісткий і вимагає їх ідентифікації. Причини виникнення банкрутства поділяють на зовнішні (екзогенні) та внутрішні (ендогенні).

До зовнішніх чинників банкрутства автори (Андрущак Є.М., Довбня С.Б.) відносять: фактори криз (економічні, політичні кризи, соціальні стреси в суспільстві); фактори «негативного спадку» (успадковані від командно-адміністративної системи), фактори прорахунків державної політики; фактори інфляції та кризи неплатежів; ринкові фактори (негативна ринкова кон'юнктура); фактори взаємодії з партнерами; інноваційні фактори; ресурсний дефіцит; природні катастрофи.

Численні й ендогенні фактори банкрутства. Однак вже ознака, за якою їх можна віднести до їхнього мікрорівня, а саме – безпосередня залежність від даної фінансової установи, вказує на єдину першопричину виникнення внутрішніх факторів, що вводять підприємство у фінансову кризу.

Після аналізу сутності визначення банкрутства доцільно буде вивчити передісторію еволюції цього механізму. Тому важливим питанням у вивченні методів прогнозування банкрутства і способів покращання фінансового стану фінансових установ є розгляд історії законодавчого врегулювання відносин банкрутства. Це дозволить виявити слабкі та сильні сторони законів різних країн і використати найкращі досягнення в Україні.

Питанням історії інституту банкрутства та їх характеру в різних країнах займалися Брокгауз та Єфрон у праці “Новий енциклопедический словарь”, В.В. Дунь у монографії “Інститут неспроможності: світовий досвід розвитку і особливості становлення в Україні” [18,19]. Але в цих публікаціях не досліджувались виникнення та розвиток відносин банкрутства в Київській Русі.

Досліджуючи закони про банкрутство, починаючи з давньоруських часів і до кінця ХІХ ст., потрібно згадати про

зведення законів Руська Правда (близько 1072 р.), де згадується про банкрутів. Однак інститут банкрутства в ті часи був сильно спрощеним — згідно з Руською Правдою, якщо купець мав багато боргів, то майно боржника продавалося для їх погашення.

Протягом XVII—XVIII ст. було багато спроб на законодавчому рівні удосконалити відносини боржника і кредиторів, вирішити питання відповідальності за злісне та необережне банкрутство, однак жоден із цих законодавчих актів не був приведений у дію. Це пояснюється тим, що законодавчі акти не розрізняли відповідальність вищих і нижчих класів. Так, у 1727 та 1736 рр. банкруту надавалося право влаштуватися на роботу до одного з кредиторів для того, щоб він оплачував борги решті кредиторів. Проект барона Менгдена (1740) передбачав, що дворяни, які випадково зобов'язалися векселем перед купцями, повинні піддаватися тому ж суду. Звичайно, що законопроекти такого плану зустрічали серйозну протидію з боку дворянства. Такий стан тривав аж до 1800 р., тобто до видання Банкрутського уставу, яким дворянам заборонялося використовувати вексель в оплату зобов'язань, свої зобов'язання вони мали забезпечувати рухомим і нерухомим майном, а відповідальність їх за борги була значно м'якшою, ніж для інших станів суспільства.

З 1832 р. Банкрутський устав було замінено Уставом про торгіву неспроможність. Фактично з цього моменту в законодавстві було відокремлено торгіву неспроможність від неторгової, оскільки регулювалися вони окремими законодавчими актами. Особливі правила вводяться для процедури банкрутства кредитних установ, акціонерних страхових товариств, залізничних товариств. А з 1846 р. було введено однакову відповідальність за банкрутство для усіх без винятку осіб, що здійснюють торгівлю.

На відміну від законів Російської імперії законодавство країн Західної Європи в основному визначало кару лише у випадку банкрутства осіб торгового звання. Французьке право карало лише торгове банкрутство, причому просте банкрутство каралося тюремним ув'язненням на термін до 1 року, а злісне — каторжними роботами. А в 1673 р. було видано закон, згідно з яким злісне банкрутство каралось смертною карою. Лише починаючи з 1838 р. було видано ряд законів, які пом'якшували покарання, а в 1889 р. було прийнято закон про судову ліквідацію.

В Англії згідно із законом про банкрутство неспроможний боржник міг не лише опинитися в ув'язненні, а й бути позбавленим громадянської честі за вчинення злісного банкрутства.

У світовій практиці законодавство про банкрутство з самого початку розвивалося за двома принципово різними напрямками. Один з них базувався на принципах британської моделі, яка розглядала банкрутство як засіб повернення боргів кредиторам, що супроводжувалося ліквідацією боржника [7]. Карне законодавство Англії вирізняє два види банкрутства – просте та злісне. Подібна класифікація існує в законодавствах Німеччини та Італії.

Інші основи були закладені в американській моделі, основна мета якої полягає в тому, щоб реабілітувати компанію, відновити її платоспроможність (Приблизний карний кодекс 1962). Однак в сучасних умовах у законодавстві розвинутих країн просліджується тенденція до зближення, поєднання цих двох різних підходів. У законодавстві України регулювання інституту банкрутства також базується на поєднанні вищезгаданих принципів.

Законодавство ряду країн (США, Великобританія, Німеччина) визначає особливі положення стосовно регулювання процедури банкрутства банків. Найбільш розвинутою в даній галузі вважається законодавча база США.

Процедура банкрутства у США з самого початку функціонувала досить чітко. В період, коли банківська система зазнавала значних труднощів (а саме у 90-х рр), у роботі з кредитними організаціями діяла відома схема наскрізного проходження, згідно з якою така організація закривалася і зразу ж створювалася як інша – вже державна структура. Високоліквідні активи і пасиви передавались новоствореній структурі, а неліквідні активи – у спеціально створеній у межах Федеральної корпорації по страхуванню депозитів (ФКСД) Трастовій компанії для врегулювання (RTS), яка приймала на себе всі вимоги акціонерів та кредиторів. Джерелом фінансових ресурсів виступала кредитна лінія Федерального Казначейства (5 млрд дол.) Таким чином, спершу відбувалася націоналізація проблемної організації, потім “відсіювання” проблемних активів і пасивів, а після цього – приватизація нової кредитної установи фінансово стійким банком. Окрім цього урядові

структури намагалися не допустити банкрутства великих банків (випадок із Continental Illinois National Bank of Chicago – Рада керуючих Федеральною резервною системою надала стабілізаційну позику для ліквідації наслідків відтоку капіталу) .

Організованим RTS поглинанням притаманні дві визначальні особливості : право банку-покупця на переоцінку всіх депозитних переговорів протягом 14 днів після укладення договору та продовження опрацювання даних під керівництвом RTS до моменту завершення реорганізації (3-4 міс.), що дає право розширити спектр послуг, забезпечити розвиток банку та їх ринкову диверсифікацію.

Відповідно до закону “Про рівність умов конкуренції в банківській справі” ФКСД може створити у випадку банкрутства банку (з активами понад 500 млн дол.) так-званий бريدжинг-банк з метою приєднання вкладів та інших пасивів, а також при покупці активів збанкрутілої установи та продовження надання банківських послуг. Бريدжинг – банк створюється за умови, якщо витрати на його організацію та діяльність не перевищують витрати на ліквідацію закритого банку, продовження операцій застрахованого банку важливе для регіону, де розташований банк, для вкладників закритого банку та решти населення. За період функціонування бريدжинг-банку (близько 2 р.) ФКСД покращує фінансовий стан банку-банкрута та перекидає “бридж”(міст) від банкрутства банку до знаходження відповідного покупця.

Після дослідження особливостей проведення заходів санаційного скерування у США можна говорити про існування сильної політики захисту великих банків (“надто великі, щоб збанкрутіти”) та охорони інтересів клієнтів [46, с. 24] .

9.2. Фінансова криза банківської установи: причини та наслідки

Фінансова криза та ліквідація банку мають *такі негативні наслідки*:

1. Підприємства, касово-розрахункове обслуговування яких здійснював банк, повністю або частково втрачають кошти, що були на поточному рахунку. Через це затримуються або зриваються платежі, на боржника накладаються санкції, вироб-

ництво стає неритмічним або зупиняється взагалі, працівники не одержують заробітної плати, а держава – податків.

2. Фізичні особи, які є клієнтами банку, втрачають свої заощадження, а отже, і довіру до фінансово-кредитної системи держави в цілому, що тягне за собою соціально-політичні втрати.

3. Інвестори, які є держателями корпоративних прав банку, втрачають свій капітал.

Симптоми фінансової кризи комерційного банку бувають *прямі* та *непрямі*. До перших належать такі:

- порушення банками обов’язкових економічних нормативів та недодержання вимог щодо резервування;
- різкі коливання залишків коштів на кореспондентських рахунках, особливо якщо мінімальні залишки наближаються до нуля;
- наявність неоплачених документів клієнтів;
- грубі порушення правил бухгалтерського обліку та звітності;
- здійснення ризикованої кредитної та процентної політики;
- збиткова діяльність;
- часті зміни складу керівництва;
- негативна інформація міністерств і відомств, громадян, засобів масової інформації; скарги клієнтів на роботу банку.

Відповідні *непрямі симптоми* полягають :

- банк працює на високоризикованих і ненадійних ринках, які мають обмежені перспективи розвитку;
- строки залучення та розміщення коштів не збалансовані;
- частка міжбанківських кредитів у складі залучених банком ресурсів занадто висока;
- агресивна реклама стосовно залучення коштів на умовах, вигідніших за ринкові.

Основним показником кризи більшості комерційних банків є проблемні кредити.

9.3. Санація комерційного банку

Рішення про санацію банку може прийматися в таких основних випадках:

1. З ініціативи комерційного банку в рамках непримусових заходів впливу НБУ.

2. З ініціативи НБУ в рамках непримусових та примусових заходів впливу на комерційний банк.

3. За погодженням усіх сторін у ході провадження справи про банкрутство.

Підставою для застосування НБУ непримусових та примусових заходів впливу можуть бути:

– результати перевірок діяльності комерційних банків з боку НБУ та відповідного рівня системою банківського нагляду;

– матеріали правоохоронних органів, місцевих державних податкових адміністрацій та інших органів, що характеризують рівень додержання комерційними банками законодавчих актів з питань банківської діяльності;

– результати перевірок діяльності комерційних банків зовнішніми аудиторськими організаціями чи внутрішнім аудитом;

– інші матеріали, що характеризують діяльність комерційних банків (статистична звітність, щоденні баланси тощо).

Санація банку з урахуванням непримусових заходів впливу

До непримусових заходів впливу належать: 1) лист із зобов'язаннями; 2) письмове попередження.

Лист із зобов'язаннями – це письмове визнання комерційним банком своїх проблем і недоліків та порушень у роботі. Лист має містити перелік заходів, що їх банк зобов'язується вжити для вирішення й усунення недоліків із зазначенням конкретних строків виконання цих заходів. Лист із зобов'язаннями застосовується тоді, коли на відповідному рівні системи банківського нагляду вважають, що зазначені проблеми усвідомлюють Правління та Рада комерційного банку, що сам банк здатний до фінансового оздоровлення. *Лист із зобов'язаннями можна інтерпретувати як інструмент стимулювання комерційного банку до фінансового оздоровлення з власної ініціативи.* Він може містити в собі програму або навіть план санації банку. НБУ рекомендує відбивати в листі такі основні інструменти та умови санації:

– механізми поліпшення практики кредитування та управління кредитними ризиками;

– рішення про тимчасове обмеження на збільшення активів банку;

Тема 9. Механізм санації, банкрутства та ліквідації банківських установ

- рішення про обмеження розміру позик, які надаються дочірнім компаніям чи інсайдерам банку;
- рішення стосовно тимчасового обмеження розміру відсотків, які банк може виплачувати за депозитами;
- тимчасове припинення виплати дивідендів;
- рішення про обмеження розміру суми, яку банк може запланувати своїм працівникам у формі заробітної плати та премій.

Письмове попередження. Згідно з Положенням НБУ, якщо банк не виконує свої зобов'язання або якщо його проблеми є настільки серйозними, що можуть призвести до підвищення ризику діяльності, втрати платоспроможності та загрожують інтересам вкладників і кредиторів, він отримує з боку системи банківського нагляду НБУ відповідного рівня письмове попередження. В останньому НБУ повідомляє про своє занепокоєння станом справ у банку, вказує на конкретні заходи, яких необхідно вжити для налагодження справ, указує на конкретні коригуючі дії, до яких має вдатися банк, аби усунути наслідки небезпечної чи неправильної банківської практики, конкретних порушень пруденційних правил банківської справи та строки їх усунення. Іншими словами, письмовим попередженням НБУ пропонує комерційному банку провести комплекс заходів щодо подолання фінансової кризи та фінансового оздоровлення. У протилежному разі банку загрожують примусові заходи впливу.

Непримусові заходи впливу застосовуються в рамках системи раннього попередження та реагування на фінансову кризу і є виправданими, якщо банк перебуває у фазі кризи, яка за умови переведення його на режим антикризового управління безпосередньо не загрожує його функціонуванню.

Діяльність банку в режимі фінансового оздоровлення

У разі, якщо комерційний банк перебуває на другій фазі кризи, яка загрожує подальшому його існуванню і потребує негайного проведення фінансової санації, то він може бути переведений на режим фінансового оздоровлення з ініціативи НБУ.

Режим фінансового оздоровлення — це система непримусових та примусових заходів впливу на комерційний банк, спрямованих на збільшення обсягу капіталу до необхідного рівня протягом визначеного НБУ періоду з метою відновлення ліквідності та пла-

тоспроможності і усунення порушень, які призвели комерційний банк до збиткової діяльності або скрутного фінансового стану, а також наслідків цих порушень.

Комерційний банк переводиться в режим фінансового оздоровлення відповідно до постанови Правління НБУ за наявності підстав, підтверджених висновками системи банківського нагляду та відповідного регіонального управління Національного банку України. Банк може бути переведений в режим фінансового оздоровлення на строк не більш як 12 місяців. За наявності обґрунтованих підстав для успішного завершення виконання програми санації цей строк може бути продовжений ще на 6 місяців.

Підставами для переведення комерційного банку у режим фінансового оздоровлення можуть бути:

- віднесення банку до категорії проблемних;
- відсутність необхідного рівня капіталу;
- порушення встановлених норм банківського законодавства.

Основою санаційної концепції мають бути санаційні заходи, спрямовані на локалізацію та “лікування” причин кризи, а не наслідків їх прояву. В цілому *санаційні заходи* слід здійснювати *в двох напрямках*:

1. Нейтралізація можливих причин кризи та зумовлених ними “слабких місць”.

2. Виявлення та розвиток сильних сторін об’єкта санації.

Програма фінансової санації розробляється безпосередньо банком і має містити такі пункти:

- аналіз чинників, що призвели до погіршення фінансового стану та збиткової діяльності банку;
- каталог санаційних заходів з розрахунком економічного ефекту від їх здійснення і календарним графіком реалізації заходів;
- прогнозні показники діяльності банку на період завершення проведення заходів фінансової стабілізації;
- бюджет витрат шоквартально в цілому по банку та з розподілом за філіями.

Програма фінансового оздоровлення затверджується Радою та Правлінням комерційного банку і надсилається для узгодження відповідному регіональному управлінню НБУ. Регіональне управління проводить її експертизу на предмет ефективності та відповідності вимогам НБУ і подає разом з вис-

Тема 9. Механізм санації, банкрутства та ліквідації банківських установ

новками відповідному департаменту системи банківського нагляду. Після цього здійснюється комплекс заходів щодо реалізації програми.

Найважливішою складовою програми фінансового оздоровлення банку є каталог санаційних заходів. Основні **типи санаційних заходів**, до яких може вдатися комерційний банк:

1. Реструктуризація капіталу.
2. Зниження витрат.
3. Відновлення або поліпшення ліквідності та платоспроможності.
4. Реструктуризація активів.
5. Запровадження або підвищення ефективності системи банківського контролінгу.

Враховуючи ту обставину, що збитки від кредитних операцій, зазвичай, є основною причиною кризи, у програмі санації слід передбачити заходи щодо зниження кредитних ризиків. До таких заходів можна віднести:

- диверсифікацію кредитного портфеля;
- перманентну роботу з підвищення кваліфікації фахівців кредитних відділів;
- виконання вимог НБУ щодо формування страхових (резервних) фондів;
- супроводження кредитів (контроль за цільовим та ефективним використанням коштів позичальника);
- створення банку даних недобросовісних позичальників;
- поширення практики консорціумного кредитування.

У режимі фінансового оздоровлення *комерційний банк не має права:*

- залучати вклади фізичних осіб, відкривати нові депозитні рахунки та поповнювати діючі;
- розширювати коло фізичних і юридичних осіб – клієнтів банку з обслуговування їх операцій на ринку цінних паперів, у тому числі пов'язаних з веденням рахунків депозитарного обліку;
- придбавати корпоративні права (розміщувати кошти у статутні фонди) інших юридичних осіб;
- надавати гарантії, поручительства, бланкові та пільгові кредити;
- виконувати нові довірчі операції (залучати та розміщувати кошти, здійснювати управління цінними паперами) за дорученням клієнтів на період фінансового оздоровлення.

У разі переведення комерційного банку в режим фінансового оздоровлення Національний банк України відкликає в комерційного банку ліцензію на проведення операцій з касового виконання Державного бюджету, у тому числі ведення бюджетних рахунків клієнтів та рахунків державних позабюджетних фондів. Може бути відкликана також ліцензія на проведення банківських операцій, пов'язаних з випуском цінних паперів та обслуговуванням відповідних операцій клієнтів.

У разі ефективного виконання заходів, передбачених програмою фінансового оздоровлення, поліпшення фінансового стану та додержання економічних нормативів діяльності комерційного банку, який діє у режимі фінансового оздоровлення, банк переводиться в загальний режим роботи. Підставою для завершення фінансового оздоровлення комерційного банку є досягнення ним необхідного рівня обсягу капіталу, що має підтверджуватись матеріалами звітності та актами інспекторських перевірок. Рішення про відміну режиму фінансового оздоровлення і переведення комерційного банку в загальний режим діяльності приймається Правлінням НБУ за поданням відповідного департаменту системи банківського нагляду на підставі клопотання відповідного регіонального управління НБУ (або без наявності такого) та оформлюється відповідною постановою.

У разі, якщо програма фінансового оздоровлення не виконана протягом встановленого строку й основні показники діяльності банку не поліпшилися або погіршилися, Правління НБУ за поданням відповідного департаменту системи банківського нагляду та на підставі висновку регіонального управління НБУ приймає рішення про відміну режиму фінансового оздоровлення та про ліквідацію комерційного банку.

Комерційному банку, переведеному на режим фінансового оздоровлення, може бути надано державну фінансову підтримку у вигляді стабілізаційної позики. Положенням НБУ передбачена можливість надання комерційному банку, який переведений у режим фінансового оздоровлення, стабілізаційної позики.

Стабілізаційна позика – це позика, яка може надаватись НБУ комерційному банку на визначений Правлінням Національного банку України строк для оперативного забезпечення

його платоспроможності і ліквідності й підтримки виконання заходів фінансової санації.

Стабілізаційна позика може надаватися лише за умови її забезпечення заставою високоліквідними активами комерційного банку або під гарантію чи поручительство інших фінансово стабільних банків.

Рішення про надання стабілізаційної позики комерційному банку приймається на підставі експертного оцінювання програми фінансового оздоровлення. Надання позики оформлюється кредитною угодою між НБУ та комерційним банком, в якій зазначаються строки надання позики, порядок її погашення і сплати відсотків за користування нею. Комерційний банк, який працює у режимі фінансового оздоровлення і якому надана стабілізаційна позика, може бути переведений в особливий режим контролю за його діяльністю.

У разі встановлення особливого режиму контролю за діяльністю комерційного банку в період фінансового оздоровлення банку забороняється безпосередній зв'язок з регіональними розрахунковими палатами для здійснення міжбанківських розрахунків. Зв'язок можливий лише через регіональне управління НБУ.

9.4. Ліквідаційні заходи для комерційного банку

Рішення про ліквідацію комерційного банку може бути прийняте в таких випадках:

- власниками (зборами засновників, акціонерів);
- арбітражним судом — у разі оголошення банку банкрутом;
- Національним банком України — у разі допущення ним серйозних порушень.

Законом “Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом” визначено, що особливості провадження у справах про банкрутство банків регулюються Законом “Про банки і банківську діяльність”. Розглянемо, у чому полягають ці особливості.

За наявності відповідних підстав НБУ приймає постанову про примусову ліквідацію комерційного банку. Цією самою постановою відкликається ліцензія на право здійснення всіх

банківських операцій, призначається ліквідатор (ліквідаційна комісія), а також припиняються повноваження Правління, Ради банку і загальних зборів комерційного банку. У разі прийняття такого рішення керівник регіонального управління НБУ, в якому відкритий кореспондентський рахунок банку, не пізніше наступного дня після прийняття відповідного рішення припиняє всі активні операції за кореспондентськими рахунками. Якщо банк має відкриті кореспондентські рахунки у закордонних банках, ліквідатор (ліквідаційна комісія) на підставі відповідної інформації регіонального управління доводить до цих банків рішення про ліквідацію комерційного банку та забезпечує повернення коштів з кореспондентських рахунків на накопичувальний рахунок ліквідатора (ліквідаційної комісії).

Ліквідація комерційного банку здійснюється ліквідаційною комісією, яка створюється відповідним регіональним управлінням Національного банку не пізніше як через 5 робочих днів після дня отримання постанови про ліквідацію комерційного банку. Ліквідаторами банку можуть бути ті самі особи, які визначені законодавством про банкрутство. Зазначимо, що ліквідація комерційного банку може також здійснюватися ліквідаційною комісією, яка створюється під керівництвом та за участю працівників НБУ.

Ліквідатор (ліквідаційна комісія) приступає до виконання обов'язків одразу після прийняття постанови про ліквідацію комерційного банку. До прийняття постанови між НБУ та ліквідатором укладається договір, в якому визначаються права та обов'язки сторін щодо забезпечення процедури ліквідації комерційного банку. Договір вступає в дію з моменту призначення ліквідатора відповідною постановою.

Робота ліквідатора (ліквідаційної комісії) оплачується за рахунок коштів банку, що ліквідується, або інших джерел. Кошторис витрат ліквідатора (ліквідаційної комісії) затверджує орган, який його призначив.

З дня свого призначення ліквідатор (ліквідаційна комісія) має повне та виняткове право управляти та контролювати банк, вживати будь-яких заходів для ефективної ліквідації банку та одержання максимальної виручки від продажу активів банку. Основні функції та завдання ліквідаційної комісії у разі

ліквідації комерційного банку ті самі, про які йшлося в огляді повноважень ліквідаційної комісії при ліквідації звичайних підприємств.

Зауважимо, що ліквідатору забороняється вчиняти дії, які б свідчили про продовження діяльності банку. Для забезпечення виконання ліквідатором (ліквідаційною комісією) своїх повноважень у регіональному управлінні НБУ замість закритого кореспондентського рахунку банку відкривається *накопичувальний рахунок*, на який зараховуються кошти банку і надходження на його адресу та з якого проводяться розрахунки з кредиторами. Накопичувальний рахунок відкривається за рішенням про ліквідацію банку за наявності нотаріально засвідченої картки зі зразками підписів уповноважених осіб, залучених до ліквідації, з відбитком печатки банку, що ліквідується.

Ліквідатор зобов'язаний протягом трьох днів після свого призначення опублікувати у двох газетах, що поширюються на усій території України, та двох місцевих газетах інформацію про початок ліквідації банку. Оголошення має опубліковуватися у зазначених органах преси раз на тиждень протягом місяця.

У разі прийняття рішення про санацію банку реорганізацією між ліквідаційною комісією і юридичною особою, яка має намір викупити банк у цілому або приєднати його, укладається угода про переведення боргу (угода про умови проведення реорганізації) та здійснюється реструктуризація статутного капіталу. У разі продажу або реорганізації банку в ході ліквідаційних процедур уся сукупність майнових прав і зобов'язань переходить до санатора (банку- правонаступника), за передавальним балансом, що складається на підставі проміжного ліквідаційного балансу.

У разі ліквідації банку шляхом продажу частини або усіх його активів ліквідатор протягом трьох місяців від дня свого призначення здійснює інвентаризацію активів банку. Протягом цього періоду ліквідатор має право розірвати договори про надання банку послуг, а також припинити зобов'язання банку щодо оренди (найму) рухомого і нерухомого майна, попередньо повідомивши про це іншу сторону за 30 днів.

Після закінчення роботи ліквідатор складає ліквідаційний баланс, який не пізніше 10 днів від дня закінчення строку роботи ліквідатора подається разом з матеріалами про його роботу РУ НБУ для розгляду і затвердження.

Затвердження ліквідаційного балансу та закриття накопичувального рахунку здійснює уповноважена Правлінням НБУ Комісія з питань нагляду і регулювання діяльності банків при регіональному управлінні НБУ.

9.5. Механізм діагностики банкрутства банківської установи (на прикладі АКБ “Львів”)

У країнах світу, включаючи Україну, банківські системи є посередниками, через які проходять основні фінансові потоки. Крім того комерційні банки — це головні кредитори економік країн світу. У табл. 9.1 наведено дані, які свідчать про роль банківських систем країн світу у кредитуванні їхніх економік.

Таблиця 9.1.

Роль банківських систем у кредитуванні економік країн світу

<i>Найменування країни</i>	<i>Кредити у % до ВВП</i>
Японія	193
Південна Корея	147
Англія	127
США	119
Німеччина	113
Китай	100
Чехія	90
Франція	79
Чилі	55
Італія	48
Греція	38
Туреччина	24
Угорщина	22
Росія	12
Україна	6,8

В Україні роль банківської системи у кредитуванні її економіки найнижча порівняно не тільки з розвинутими, але і з країнами з перехідною економікою.

Тема 9. Механізм санації, банкрутства та ліквідації банківських установ

Водночас це один із секторів економіки, дуже схильний до впливу економічних циклів кон'юнктури і фінансових криз.

За останні 10 років в Україні ліквідовано 79 банківських установ, що становить 51,3% до загальної кількості комерційних банків, які мали на 1 квітня 2004 р. хоч би один пункт банківської ліцензії на здійснення банківських операцій. Звідси випливає, що наявна система контролю за діяльністю комерційних банків із боку держави в особі її Національного банку, а також публікації рейтингів надійності банківських установ у засобах масової інформації не дають змоги на ранній стадії виявляти ознаки банкрутства, що зароджується, і попереджувати його. Структурно-логічну схему діагностики банкрутства комерційного банку подано на рис 9.1.

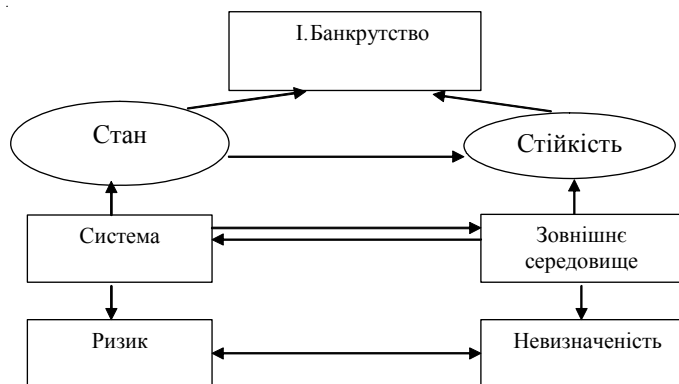

Рис. 9.1. Структурно-логічна схема діагностики банкрутства комерційного банку

Загальну схему діагностики банкрутства комерційного банку представлено на рис. 9.2.

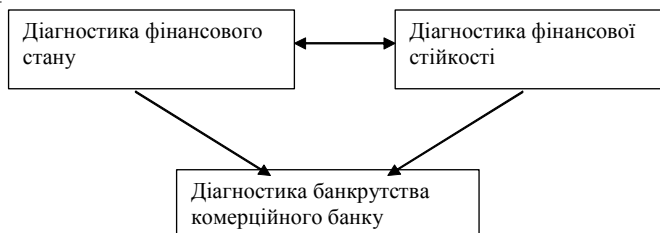

Рис. 9. 2. Загальна схема діагностики банкрутства комерційного банку

Як видно з рис. 9.2, діагностика банкрутства комерційного банку має три етапи: діагностику фінансового стану, діагностику фінансової стійкості і, власне кажучи, діагностику самого банкрутства.

Діагностика фінансового стану комерційного банку — оцінка дотримання пропорцій у фазах циклу кругообігу капіталу в банку.

Незалежно від отриманого результату внаслідок проведення оцінки фінансового стану потрібно провести аналіз фінансової стійкості АКБ «Львів» та спрогнозувати його значення на майбутнє.

Блок-схема діагностики фінансового стану АКБ «Львів» зображена на рис. 9.3.

Діагностика фінансової стійкості комерційного банку — прогнозування спроможності банку підтримувати пропорції у фазах циклу кругообігу капіталу, незважаючи на дестабілізуючий вплив чинників зовнішнього середовища.

Слід зазначити, що діагностика фінансового стану комерційного банку починається з вимірювання пропорцій у фазах циклу кругообігу капіталу.

У вигляді формалізованої моделі цикл кругообігу капіталу в комерційному банку можна подати так:

$$M_0 = (P, R, I), \quad (9.1)$$

де: P — фаза залучення капіталу;

R — фаза розміщення капіталу;

I — фаза використання капіталу.

Визначимо основні показники оцінки фінансового стану АКБ «Львів»:

а) Фаза залучення капіталу (P) — коефіцієнт співвідношення власного та залученого капіталу (H):

$$H = BK / ЗК, \quad (9.2)$$

де: BK — власний капітал;

$ЗК$ — залучений капітал.

б) Фаза розміщення капіталу (R) — коефіцієнт платоспроможності АКБ «Львів» (I):

$$\Pi = (K_c + K_k + MB_o) / (O_m + MB_n) \quad (9.3)$$

де: K_c – залишки коштів АКБ «Львів» на кореспондентському рахунку в НБУ;

K_k – залишки коштів у касі;

MB_o – сума міжбанківських кредитів;

O_m – залишки коштів на поточних рахунках клієнтів;

MB_n – міжбанківські депозити.

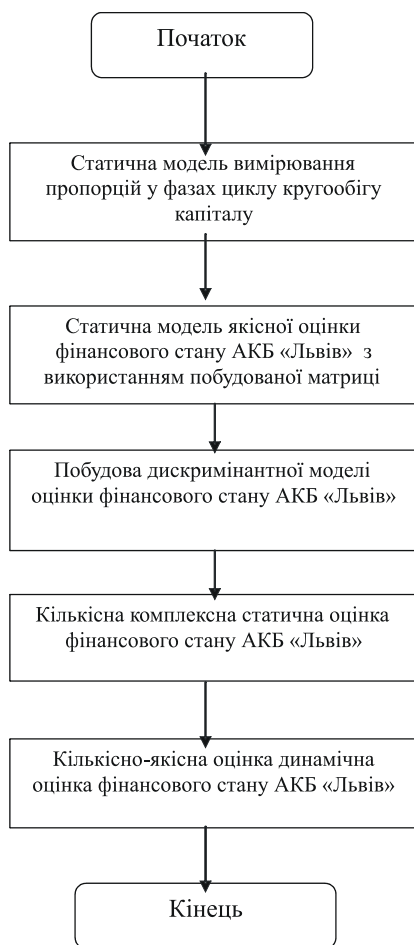

Рис. 9.3 Блок-схема діагностики фінансового стану АКБ «Львів»

в) Фаза використання капіталу (I) – коефіцієнт доходності активів (D) :

$$D = Пч / A. \quad (9.4)$$

У свою чергу, модель оцінки фінансового стану комерційного банку в статистиці $[M_{fj}(t)]$ на певний момент часу $I = It$, можна навести так:

$$M_{fj}(t) = \{Hj(t), Пj(t), Dj(t)\} t=ti \quad (9.5)$$

де: $Hj(t)$ — значення коефіцієнта співвідношення власного і позикового капіталу за j -тим комерційним банком на певний момент часу $I = It$;

$Пj(t)$ — значення коефіцієнта платоспроможності за j -тим комерційним банком на певний момент часу $I = It$;

$Dj(t)$ — значення коефіцієнта прибутковості активів за i -тим комерційним банком на певний момент часу $I = It$.

Як приклад для апробації даної моделі діагностики фінансового стану зробимо вибірку – для прикладу оцінимо фінансове становище банку-представника кожного із 4-х кластерів банків – Перший Український Міжнародний Банк (представник кластеру найбільших банків), АКБ «Львів» (представник класу великих банків), «Ажіо» (із кластеру середніх) та «Синтез» (як один із малих банків). Розрахунки вищеподаних коефіцієнтів представлені візуально (табл. 9.2).

Таблиця 9.2.

Показники, які характеризують відповідність пропорцій у фазах циклу кругообігу капіталу у визначеній групі банків України

Назва банку	Од. виміру	Показники		
		Н	П	D
ПУМБ	Коефіцієнт	0,081	0,695	0,0009
АКБ «Львів»	Коефіцієнт	0,209	1,076	0,0017
Ажіо	Коефіцієнт	0,152	0,366	0,0049
Синтез	Коефіцієнт	0,636	1,394	0,0099

Другим етапом діагностики фінансового стану комерційного банку є його якісна оцінка.

Для проведення якісної оцінки визначимо середні значення вищезгаданих кількісних показників фінансового стану банку. У нашому випадку середні значення показників становлять (X^e_i):

$$X_i^c = \sum_{s=1}^n x_s / n, \quad (9.6)$$

де: x_i – значення і-го показника,
 n – кількість показників.

Визначаємо середні значення кількісних показників оцінки:

$$H = (0,081 + 0,209 + 0,152 + 0,636) / 4 = 0,195,$$

$$P = (0,695 + 1,076 + 0,366 + 1,394) / 4 = 0,814$$

$$D = (0,0009 + 0,0017 + 0,0049 + 0,0099) / 4 = 0,0038.$$

У таблиці 9.3 подано характеристику якісної оцінки фінансового стану банківської установи загалом.

Таблиця 9.3

**Характеристика якісної оцінки фінансового стану
 комерційних банків**

Якісна характеристика типів фінансового стану комерційного банку	Умовні позначення	Якісна оцінка фінансового стану	Умовні позначення
Незалежний – платоспроможний – прибутковий	H – УП - UD	добрий	FS _д
Залежний – платоспроможний – прибутковий	Z – УП - UD	задовільний	FS _з
Незалежний – неплатоспроможний – прибутковий	H – НП - UD	задовільний	FS _з
Незалежний – платоспроможний – низькоприбутковий	Z – УП - ND	задовільний	FS _з
Залежний – неплатоспроможний – прибутковий	Z – НП - UD	кризовий	FS _{кр}
Залежний – платоспроможний – низькоприбутковий	Z – УП - ND	кризовий	FS _{кр}
Незалежний – неплатоспроможний – низькоприбутковий	H – НП - ND	кризовий	FS _{кр}
Залежний – неплатоспроможний – низькоприбутковий	Z – НП - ND	катастрофічний	FS _{ка}

Проведемо якісну оцінку для нашої групи банків, яку представимо в табл. 9.4. Шляхом порівняння середніх значень із фактичними дамо якісну оцінку фінансового стану кожного банку.

Таблиця 9.4

Якісна оцінка фінансового стану досліджуваної групи комерційних банків України станом за 2004р.

Назва банку	Показники						Тип фінансового стану	Пок. фін. стану
	Н		П		Д			
	факт	норма	факт	норма	факт	норма		
ПУМБ	0,081	0,195	0,695	0,814	0,0009	0,0038	Z – НП - ND	FS _{ка}
АКБ «Львів»	0,209	0,195	1,076	0,814	0,0017	0,0038	H – УП - ND	FS _у
Ажіо	0,152	0,195	0,366	0,814	0,0049	0,0038	Z – НП - UD	FS _{кр}
Синтез	0,636	0,195	1,394	0,814	0,0099	0,0038	H – УП - UD	FS _з

На наступному етапі діагностики фінансового стану комерційного банку здійснюється комплексно-кількісна оцінка фінансового стану комерційного банку на певний момент часу $I = I_i / [K_{fj}(t)]$ за допомогою формули:

$$K_{fj}(t) = \frac{\sum_{l=1}^m a_k \frac{x_{kj}(t)}{x_k^c(t)}}{\sum_{l=1}^m a_k}, \quad t=t_i \quad (9.7)$$

де: a_k — значення K -того часткового показника фінансового стану комерційних банків;

$X_{kj(t)}$ — фактичне значення K -того часткового показника фінансового стану J -того комерційного банку на певний момент часу $t=t_i$;

$X_{kj(t)}^c$ — середнє значення K -того часткового показника фінансового стану за досліджуваною сукупністю комерційних банків на певний момент часу $t=t_i$.

Наступним етапом діагностики досліджуваної групи комерційних банків буде проведення комплексної кількісної оцінки її фінансового стану шляхом побудови дискримінантної моделі.

Значення часткових показників фінансового стану (a_k) знаходиться на основі дискримінантної моделі класифікації типів фінансового стану, яка має такий вигляд:

$$Z = a_1 * x_1 + a_2 * x_2 + \dots + a_k * x_k, \quad (9.8)$$

де: Z — дискримінантний показник фінансового стану комерційних банків;

a_k — коефіцієнти регресії, що характеризують внесок відповідного k -того показника в дискримінанту сукупностей;

x_k — відповідний K -тий частковий показник фінансового стану комерційних банків.

У табл. 9.5 наведено результати дослідження показників, які належать моделі, на мультиколінеарність.

Таблиця 9.5.

Коефіцієнти кореляції між змінними-складовими моделі

	X_1	X_2	X_3
X_1	-	-0,27	-0,13
X_2	-0,27	-	0,27
X_3	-0,13	0,27	-

Для побудови дискримінантної моделі було обрано метод визначеного наближення, зміст якого визначено у знаходженні функції із використанням всіх існуючих змінних моделі.

У процесі розрахунків було отримано наступні функції (табл.9.6) .

Перевірка отриманих моделей здійснювалася на основі таких критеріїв:

1) F -критерій Фішера (нормативне значення — 8,3587, отримане — 9,355, що свідчить про те, що зв'язок між змінними є щільним);

2) Лямбда Уїлкса, яка засвідчує якість дискримінації, становить 0,17106. Отже, дискримінація є позитивною.

Таблиця 9.6

Дискримінантні моделі класифікації для комерційних банків України

Дискримінантна модель класифікації	Класифікаційний тип фінансового стану
$Z = - 0,8051X_1 - 0,0097X_2 - 0,0173X_3 - 4,3924$	FS _{ка} (катастрофічний)
$Z = 1,0990X_1 + 0,3527X_2 + 0,9559X_3 - 2,0655$	FS _{кр} (кризовий)
$Z = 1,2009X_1 - 0,9750X_2 + 1,1178X_3 - 1,7082$	FS _з (задовільний)
$Z = 4,7585X_1 + 1,5660X_2 + 1,5508X_3 - 4,4637$	FS _д (добрий)

Отже, використовуючи дискримінантну функцію, розрачуємо комплексний показник K_f фінансового стану досліджуваної групи. У табл. 9.7 наведені отримані результати.

Таблиця 9.7

Значення комплексного показника фінансового стану досліджуваної групи комерційних банків України станом на 2004 р.

Назва банку	Значення K_f
ПУМБ	0,251
АКБ «Львів»	0,971
Ажіо	0,881
Синтез	1,337

Для побудови траєкторії зміни комплексного показника фінансового стану досліджуваної групи комерційних банків України за визначений проміжок часу, необхідно зробити розрахунки його значення на кожен j -й момент часу в досліджуваному проміжку 2002 – 2004 рр. Такі розрахунки подано в таблиці 9.8.

Таблиця 9.8

Динаміка комплексного показника фінансового стану досліджуваної групи комерційних банків України за період 2002 – 2004 рр.

Назва банку	Значення K_f		
	2002р.	2003р.	2004р.
ПУМБ	0,317	0,286	0,251
АКБ «Львів»	0,923	0,917	0,971
Ажіо	0,769	0,953	0,881
Синтез	1,321	1,335	1,337

Результати прикладної діагностики ймовірності банкрутства комерційних банків підтвердили теоретичну обґрунтованість і практичну результативність розробленого в дослідженні підходу до виявлення на ранній стадії у банківських установ ознак зароджуваної фінансової кризи.

На наступному етапі діагностики фінансового стану комерційного банку за допомогою запропонованого вище

Тема 9. Механізм санації, банкрутства та ліквідації банківських установ

комплексного показника будується траєкторія $f_{kp}(\Delta T)$ кількісної зміни фінансового стану комерційного банку за певний проміжок часу ΔT .

На модельному рівні траєкторію кількісної зміни фінансового стану комерційного банку за певний проміжок часу (ΔT) можна подати так:

$$f_{kp}(\Delta T) = \{K_{jf}(t_1), K_{jf}(t_2), \dots, K_{jf}(t_i)\}, i \in \Delta T, \quad (9.9)$$

де: $K_{jf}(t_i)$, — кількісні значення комплексного показника оцінки фінансового стану j -того комерційного банку на певний момент часу $t=t_i$.

Отже, моделі траєкторії якісної і кількісної оцінок зміни фінансового стану i -того комерційного банку за певний проміжок часу (ΔT) об'єднуються в модель, яка матиме вигляд:

$$F_{FSKj}(\Delta T) = ([FS_{nj}(t_1), K_{jf}(t_1)], [FS_{nj}(t_2), K_{jf}(t_2)], \dots, [FS_{nj}(t_i), K_{jf}(t_i)]\}, i \in \Delta T, \quad (9.10)$$

Матрицю діагностики банкрутства комерційного банку на певний момент часу $t=t_i$ наведено в табл.9.9.

Таблиця 9.9

Матриця діагностики банкрутства комерційного банку

Оцінка фінансового стану	Оцінка фінансової стійкості	Діагностика банкрутства	Умовне позначення оцінки діагностики
Добрий Задовільний	Стійкий	Далекий від банкрутства	V_0
Добрий Задовільний	Нестійкий	Є передумови для банкрутства	V_1
Кризовий Катастрофічний	Стійкий	Є можливість уникнення банкрутства	V_2
Кризовий Катастрофічний	Нестійкий	Близький до банкрутства, і необхідні кардинальні заходи (реорганізація)	V_3

Використовуючи якісні оцінки діагностики банкрутства АКБ «Львів» на певний момент часу, отримані за допомогою матриці, поданої в табл. 9.3, можна побудувати траєкторію його руху до можливого банкрутства за певний проміжок часу ΔT :

$$F_{Br}(\Delta T) = \{B_{\lambda j}(t_1), B_{\lambda j}(t_2), \dots, B_{\lambda j}(t_i)\}, i \in \Delta T, \quad (9.11)$$

де: $B_{\lambda j}(t_i)$, — λ -та оцінка банкрутства j -того комерційного банку на певний момент часу $t=t_i$.

На основі даних, поданих у табл. 9.8, траєкторію динаміки комплексного показника фінансового стану досліджуваної групи можна зобразити графічно (рис.9.4 та рис. 9.5).

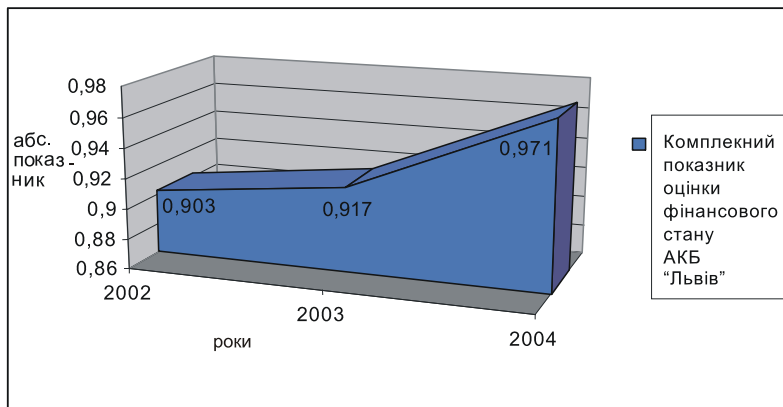

Рис. 9.4. Траєкторія динаміки комплексного показника оцінки фінансового стану АКБ «Львів»

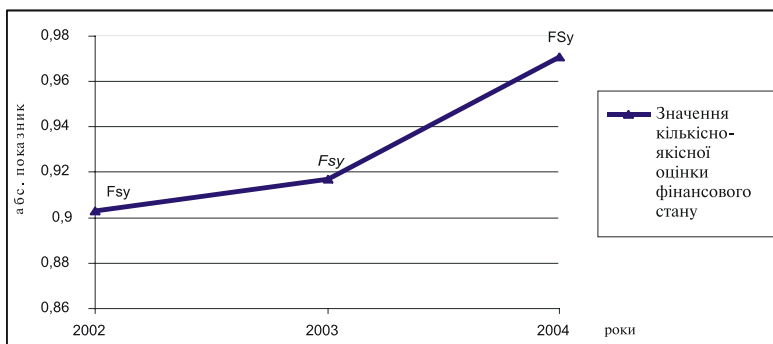

Рис. 9.5. Траєкторія кількісно-якісної оцінки фінансового стану АКБ «Львів»

Тема 9. Механізм санації, банкрутства та ліквідації банківських установ

Отже, використовуючи метод комплексної оцінки фінансового стану досліджуваної групи банків, ми мали змогу оцінити його зміни та провести їх аналіз.

Згідно з даними табл.9.9 можна засвідчити про те, що фінансовий стан АКБ «Львів» є добрим і водночас нестійким та має передумови до банкрутства.

Теми рефератів

- 1. Санація комерційного банку в рамках непримусових заходів впливу.*
- 2. Функціонування комерційного банку в режимі фінансового оздоровлення.*
- 3. Порядок ліквідації комерційного банку в Україні.*
- 4. Реорганізація як метод фінансового оздоровлення комерційних банків.*

Запитання для самоконтролю

1. Назвіть найважливіші негативні наслідки фінансової кризи та ліквідації комерційного банку.
2. Назвіть основні прямі та непрямі симптоми фінансової кризи банку.
3. У яких випадках може прийматись рішення про санацію банку?
4. Які непримусові заходи впливу НБУ застосовуються до комерційних банків?
5. Дайте визначення діяльності банку у режимі фінансового оздоровлення.
6. Назвіть основні етапи санації комерційного банку.
7. Які основні типи санаційних заходів щодо комерційного банку Ви знаєте?
8. У яких випадках банку може надаватись стабілізаційна позика?
9. Яка мета діяльності тимчасової адміністрації для управління комерційним банком?
10. Ким може прийматись рішення про ліквідацію комерційного банку?
11. Дайте коротку характеристику ліквідаційної комісії банку.
12. У чому полягає санація банку шляхом реорганізації?
13. Які існують види санації банку шляхом реорганізації?
14. Які види стабілізаційної позики Ви знаєте?

15. Хто і у які терміни розробляє санаційну концепцію та програму фінансового оздоровлення комерційного банку?

Тести

1. До прямих ознак проблемності банківської установи належать:

- 1) відсутність відділу внутрішнього аудиту;
- 2) наявність несплачених документів клієнтів;
- 3) конфлікт серед засновників;
- 4) збиткова діяльність;
- 5) часті зміни складу керівництва.

2. Непрямі ознаки проблемності банків такі:

- 1) робота банків на високоризикованих і ненадійних ринках, які мають обмежені перспективи розвитку;
- 2) незбалансованість строків залучення та розміщення коштів;
- 3) часті зміни складу керівництва;
- 4) агресивна реклама залучення коштів на умовах, вигідніших, ніж ринкові;
- 5) негативна інформація міністерств і відомств, громадян, засобів масової інформації, скарги клієнтів на роботу банку.

3. У листі із зобов'язаннями НБУ рекомендує відбивати такі основні інструменти та умови санації:

- 1) механізми поліпшення практики кредитування та управління кредитними ризиками;
- 2) рішення про тимчасове обмеження на збільшення активів банку;
- 3) рішення про обмеження розміру позик, які надаються дочірнім компаніям чи інсайдерам банку;
- 4) рішення стосовно призначення тимчасової адміністрації;
- 5) рішення про обмеження розміру суми, що її банк може виплачувати своїм працівникам у формі заробітної плати та премій.

4. Підставами для переведення комерційного банку в режим фінансового оздоровлення можуть бути:

- 1) віднесення банку до категорії проблемних;
- 2) сплата штрафів за порушення податкового законодавства;
- 3) одержання негативної рейтингової оцінки;

- 4) відсутність необхідного рівня капіталу;
- 5) порушення загальновстановлених норм банківського законодавства.

5. Комерційному банку, який переведений у режим фінансового оздоровлення, забороняється:

- 1) залучати вклади фізичних осіб, відкривати нові депозитні рахунки та поповнювати діючі;
- 2) розширювати коло фізичних і юридичних осіб – клієнтів банку з обслуговування їх операцій на ринку цінних паперів;
- 3) придбавати корпоративні права (розміщувати кошти у статутні фонди) інших юридичних осіб;
- 4) надавати нові кредити;
- 5) залучати кредити в іноземній валюті.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ ЛАБОРАТОРНИХ РОБІТ

1. Загальні положення

У даному методичному матеріалі подані методичні вказівки для виконання лабораторних робіт з дисциплін “Фінансова санація і банкрутство підприємства” та “Антикризове управління підприємством” для студентів спеціальності 7.05.0104 та 8.05.0104 “Фінанси”. Студенти спеціальності “Фінанси” вивчають дисципліну протягом одного семестру і виконують усі 8 лабораторних робіт, передбачених у даному посібнику.

Запропонована послідовність виконання лабораторних робіт носить рекомендаційний характер і може змінюватися залежно від кількості годин, відведених для лабораторних занять та обсягу пройденого матеріалу.

Мета і завдання лабораторних робіт

Метою лабораторних робіт є засвоєння і поглиблення теоретичних знань, набуття практичних навиків та вмінь щодо організації фінансово-економічних заходів у процесі санації, реорганізації, банкрутства та ліквідації суб’єктів господарювання. На заняттях студенти самостійно, але під керівництвом викладача, виконують завдання.

Технічні засоби

Комп’ютер, принтер, статистичні форми звітності, форми для заповнення, графічні засоби.

Техніка безпеки

На першому занятті Викладач повинен ознайомити студентів з правилами техніки безпеки під розписку в журналі обліку.

Попередження

Забороняється сідати за комп'ютер, розпочинати та закінчувати роботу без дозволу викладача і (або) лаборантів.

Забороняється запускати програми, що не передбачені планом лабораторної роботи.

Забороняється знищувати файли без дозволу викладача.

Забороняється змінювати настройки операційної системи.

Забороняється користуватись дискетами без дозволу викладача і (або) лаборантів.

Забороняється працювати з мережею без дозволу викладача і (або) лаборантів.

При виникненні будь-яких проблем при роботі негайно звертайтеся до викладача або лаборанта.

2. Вказівки для виконання лабораторних робіт

Лабораторна робота № 1

**“Побудова системи раннього попередження та реагування на підприємстві.
Прогнозування банкрутства підприємства”**

Мета роботи: на основі теоретичних знань дати практичні навички студентам щодо побудови інформаційної системи раннього попередження та реагування (СРПР) – важливого інструменту системи контролінгу за допомогою електронних таблиць EXCEL, з метою виявлення стратегічних проблем підприємства (комерційного банку).

Завдання роботи: на основі запропонованих вихідних даних здійснити організацію СРПР, зорієнтовану на внутрішнє середовище, на основі математичних моделей Альтмана, Спрінгейта, універсальної дискримінантної функції та “коефіцієнта фінансування низьколіквідних активів”, систем моніторингу фінансового стану комерційних банків (систем рейтингових оцінок), та проаналізувати ймовірність банкрутства підприємства (комерційного банку), здійснивши необхідні економіко-математичні розрахунки, та скласти звіт про виконання лабораторної роботи у електронному та письмовому вигляді.

Зміст лабораторної роботи:

1. Прогнозування банкрутства за допомогою п'ятифакторної моделі Альтмана.
2. Прогнозування банкрутства за допомогою моделі Спрінгейта.
3. Прогнозування банкрутства за допомогою універсальної дискримінантної функції.
4. Прогнозування банкрутства за допомогою моделі “коефіцієнта фінансування низьколіквідних активів”.

Хід лабораторної роботи:

Вихідні дані для виконання лабораторної роботи №1 у електронному вигляді знаходяться на диску D: \Sanaciya\EFI-5**_Прізвище (-Прізвище)\Lab1.xls.

Для проведення розрахунків та формування звіту про виконання лабораторної роботи необхідно створити власний файл на диску D:\Sanaciya\EFI-5**_Прізвище (-Прізвище)\Lab1.xls.

Прогнозування банкрутства за допомогою п'ятифакторної моделі Альтмана:

Згідно з моделлю Альтмана ймовірність банкрутства підприємства розраховується на основі інтегрального показника рівня загрози банкрутства:

$$Z = 1,2A + 1,4B + 3,3C + 0,6D + 1,0E, \quad (1.1)$$

де: A – робочий капітал / загальна вартість активів;

B – чистий прибуток / загальна вартість активів;

C – чистий дохід / загальна вартість активів;

D – ринкова капіталізація компанії / сума заборгованості;

E – обсяг продажу / загальна вартість активів.

Для розрахунку інтегрального Z -показника у електронному звіті складається та заповнюється відповідна таблиця:

Таблиця 1

Модель Альтмана					
	Показник	Значення	Показник	Значення	Відношення
A	робочий капітал		загальна вартість активів		
B	чистий прибуток		загальна вартість активів		
C	чистий дохід		загальна вартість активів		
D	ринкова капіталізація компанії		сума заборгованості		
E	обсяг продажу		загальна вартість активів		
	Z	=			

Відповідно до шкали визначається ймовірність банкрутства підприємства:

- $Z \leq 1,8$ – дуже висока;
- $1,81 \leq Z \leq 2,70$ – висока;
- $2,71 \leq Z \leq 2,99$ – можлива;
- $Z \geq 3,00$ – дуже низька.

На основі вихідних даних необхідно проаналізувати ймовірність банкрутства підприємства за допомогою моделі Альтмана станом на початок та кінець звітного періоду, створивши таблиці 1 та 1.1 в електронному вигляді й проаналізувати зміну ймовірності банкрутства, зазначивши можливі фактори підвищення/зниження ймовірності банкрутства підприємства.

Прогнозування банкрутства за допомогою моделі Спрінгейта:

Згідно моделі Спрінгейта ймовірність банкрутства підприємства розраховується на основі інтегрального показника рівня загрози банкрутства:

$$Z = 1,03A + 3,07B + 0,66C + 0,4D, \quad (1.2)$$

де: A – робочий капітал / загальна вартість активів;

B – прибуток до сплати податків та процентів / загальна вартість активів;

C – прибуток до сплати податків / короткострокова заборгованість;

D – обсяг продажу / загальна вартість активів.

Для розрахунку інтегрального Z -показника у електронному звіті складається та заповнюється відповідна таблиця:

Таблиця 2

Модель Спрінгейта					
	Показник	Значення	Показник	Значення	Відношення
A	робочий капітал		загальна вартість активів		
B	прибуток до сплати податків та процентів		загальна вартість активів		
C	прибуток до сплати податків		короткострокова заборгованість		
D	обсяг продажу		загальна вартість активів		
Z		=			

Якщо $Z \leq 0,862$, то ймовірність банкрутства підприємства дуже висока.

На основі вихідних даних необхідно проаналізувати ймовірність банкрутства підприємства за допомогою моделі Спрінгейта станом на початок та кінець звітного періоду, створивши таблиці 2 та 2.1 в електронному вигляді й проаналізувати зміну ймовірності банкрутства, зазначивши можливі фактори підвищення/зниження ймовірності банкрутства підприємства.

Прогнозування банкрутства за допомогою універсальної дискримінантної функції:

Згідно з даною математичною моделлю ймовірність банкрутства підприємства розраховується на основі інтегрального показника рівня загрози банкрутства:

$$Z = 1,5X_1 + 0,08X_2 + 10X_3 + 5X_4 + 0,3X_5 + 0,1X_6, \quad (1.3)$$

де: X_1 – cash-flow / зобов'язання;

X_2 – валюта балансу / зобов'язання;

X_3 – прибуток / валюта балансу;

X_4 – прибуток / виручка від реалізації;

X_5 – виробничі запаси / виручка від реалізації;

X_6 – оборотність основного капіталу.

Методичні вказівки до виконання лабораторних робіт

Для розрахунку інтегрального Z-показника у електронному звіті складається та заповнюється відповідна таблиця:

Таблиця 3

Універсальна дискримінантна функція					
	Показник	Значення	Показник	Значення	Відношення
X ₁	cash-flow		зобов'язання		
X ₂	валюта балансу		зобов'язання		
X ₃	прибуток		валюта балансу		
X ₄	прибуток		виручка від реалізації		
X ₅	виробничі запаси		виручка від реалізації		
X ₆	виручка від реалізації		валюта балансу		
	Z	=			

Відповідно до шкали визначається ймовірність банкрутства підприємства:

$Z < 0$ – дуже висока

$0 < Z < 1$ – підприємству загрожує банкрутство, якщо воно не здійснить санаційних заходів

$1 < Z < 2$ – фінансова стійкість підприємства порушена, але за умови переходу на антикризове управління банкрутство йому не загрожує

$Z > 2$ – підприємство вважається фінансово стійким

На основі вихідних даних необхідно проаналізувати ймовірність банкрутства підприємства за допомогою універсальної дискримінантної функції станом на початок та кінець звітного періоду, створивши таблиці 3 та 3.1 в електронному вигляді й проаналізувати зміну ймовірності банкрутства, зазначивши можливі фактори підвищення/зниження ймовірності банкрутства підприємства.

Прогнозування банкрутства за допомогою моделі “коефіцієнта фінансування низьколіквідних активів”

Згідно з даною математичною моделлю ймовірність банкрутства підприємства розраховується на основі оціночної шкали моделі низьколіквідних активів:

Таблиця 4

Модель “коефіцієнт фінансування низьколіквідних активів”	
Значення коефіцієнта фінансування низьколіквідних активів	Ймовірність банкрутства
$HA + 3п < C$	Дуже низька
$HA + 3п < C + Бд$	Можлива
$HA + 3п < C + Бд + Бк$	Висока
$HA + 3п > C + Бд + Бк$	Дуже висока

HA – середня вартість необоротних активів;

3п – середня вартість поточних запасів ТМЦ;

C – середня сума власного капіталу;

Бд – середня сума довгострокових фінансових зобов’язань;

Бк – середня сума короткострокових фінансових зобов’язань.

На основі вихідних даних необхідно проаналізувати ймовірність банкрутства підприємства за допомогою моделі “коефіцієнта фінансування низьколіквідних активів” станом на початок та кінець звітного періоду, створивши таблиці 5 та 5.1 в електронному вигляді й проаналізувати зміну ймовірності банкрутства, зазначивши можливі фактори підвищення/зниження ймовірності банкрутства підприємства.

Таблиця 5

Модель “коефіцієнт фінансування низьколіквідних активів”					
$HA + 3п$	=		C	=	
$HA + 3п$	=		$C + Бд$	=	
$HA + 3п$	=		$C + Бд + Бк$	=	
Ймовірність банкрутства			–		

Лабораторна робота №2

“Методи контролінгу. Аналіз точки беззбитковості”

Мета роботи: на основі теоретичних знань дати практичні навички студентам щодо застосування методів контролінгу в цілому та методу аналізу точки беззбитковості зокрема для аналізу причин кризового стану підприємства, виявлення слабких сторін та санаційних резервів, виявлення стратегічних проблем підприємства за допомогою електронних таблиць EXCEL.

Завдання роботи: на основі запропонованих вихідних даних визначити умови беззбиткової діяльності підприємства за допомогою методу аналізу точки беззбитковості, здійснивши необхідні економіко-математичні розрахунки, та скласти звіт про виконання лабораторної роботи у електронному і письмовому вигляді.

Зміст лабораторної роботи:

1. Визначення фінансових результатів підприємства за попередній період.
2. Визначення точки беззбитковості підприємства.
3. Визначення запасу фінансової міцності підприємства та прибутку звітного періоду.
4. Побудува графіка беззбитковості підприємства.

Хід лабораторної роботи:

Вихідні дані для виконання лабораторної роботи №2 у електронному вигляді знаходяться на диску D: \Sanaciya\EFI-5**_\Прізвище (-Прізвище)\Lab2.xls.

Для проведення розрахунків та формування звіту про виконання лабораторної роботи необхідно створити власний файл на диску D:\Sanaciya\EFI-5**_\Прізвище (-Прізвище)\Lab2.xls.

Аналіз точки беззбитковості підприємства:

Вихідні дані про калькуляцію ціни виробу А, що являється основною продукцією підприємства, наведено у файлі. Відомо, що додаткова заробітна плата складає 25% основної, втрати від браку складають 5% від величини всіх змінних витрат на виготовлення виробу А. Загальновиробничі витрати складають 120% матеріальних витрат та витрат на утримання та експлуа-

тацію машин та обладнання, загальногосподарські витрати складають 130%, поза виробничі витрати – 30% відповідно.

Протягом попереднього періоду вдалось виготовити та реалізувати 20 виробів А. Протягом звітнього періоду планується виготовити 50 виробів А. Умовно-постійні витрати не змінюються в межах обсягу виробництва від 1 до 50 шт.

На виріб А склалась ринкова ціна 260 грн.

На наступний період планується отримати:

- а) 5000 прибутку (до оподаткування);
- б) 5000 чистого прибутку.

Для досягнення таких фінансових результатів планується зростання постійних витрат на 500, а з прибутку також плануються витрати в розмірі 10%.

Визначити:

1. Фінансові результати підприємства за попередній період.
2. Обсяг замовлень, при якому виробництво виробу А було б не збитковим.
3. Запас фінансової міцності підприємства (Зміцн) та прибуток звітнього періоду.
4. Обсяги реалізації, що дозволять отримати зазначені вище фінансові результати.
5. Побудувати графік беззбитковості підприємства.

1. Для розрахунку фінансових результатів підприємства справедливий запис:

$$Пр/Зб = K \times Ц - (K \times v + C), \quad (2.1)$$

де: K – обсяг виробництва (шт)

C – умовно-постійні витрати

v – змінні витрати

$Ц$ – ціна товару

Для розрахунку фінансових результатів підприємства за попередній період заповнюється таблиця:

Таблиця 1

Пр/Зб	К	С	v	Ц

2. Розрахунок точки беззбитковості здійснюється за формулою:

$$K_0 = C / (Ц - v), \quad (2.2)$$

де: K_0 – обсяг замовлень, при якому виробництво не збиткове (шт.);
 C – умовно-постійні витрати;
 v – змінні витрати;
 $Ц$ – ціна товару.

Заповнюється таблиця:

Таблиця 2

K_0	C	v	$Ц$

Отже, визначивши обсяг реалізації продукції в натуральному обчисленні, що відповідає точці беззбитковості, можна визначити аналогічний показник у грошовому обчисленні:

$$K_0 = C / (1 - v/Ц). \quad (2.3)$$

Заповнюється таблиця:

Таблиця 3

K_0	C	v	$Ц$

3. Плановий прибуток звітного періоду розраховується:

$$Пр\ зв = (Взв - Вп.р.) \times (1 - v/Ц), \quad (2.4)$$

де: $Вп.р.$ – поріг рентабельності;
 $Взв - Вп.р.$ – запас фінансової міцності підприємства.

Заповнюється таблиця:

Таблиця 4

Пр зв	Взв	Вп.р.	Зміцн	v	$Ц$

4. а) Необхідний обсяг реалізації, що забезпечує досягнення запланованого обсягу прибутку (до оподаткування) розраховується:

$$K_{пл} = \frac{(PP_{пл} + C_{пл})}{\text{ЧД/К} - v/K}, \quad (2.5)$$

де: $PP_{пл}$ – запланований обсяг прибутку (до оподаткування);
 $C_{пл}$ – планові постійні витрати;
 ЧД – чистий дохід;
 K – обсяг реалізації;
 v – змінні витрати;
 ЧД/К – рівень чистого доходу у виручці від реалізації;
 v/K – рівень змінних витрат у виручці від реалізації.

Заповнюється таблиця:

Таблиця 5

К план	Пр до опод.	С план	ЧД/К	v/К

б) Необхідний обсяг реалізації, що забезпечує досягнення запланованого обсягу чистого прибутку розраховується:

$$K_{пл} = \frac{(CП_{пл} + C_{пл} + ПЛАТЕЖІ)}{\text{ЧД/К} - v/K}, \quad (2.6)$$

де: $PP_{пл}$ – запланований обсяг прибутку (до оподаткування);
 $C_{пл}$ – планові постійні витрати;
 $ПЛАТЕЖІ$ – платежі з прибутку;
 ЧД – чистий дохід;
 K – обсяг реалізації;
 v – змінні витрати;
 ЧД/К – рівень чистого доходу у виручці від реалізації;
 v/K – рівень змінних витрат у виручці від реалізації.

Заповнюється таблиця:

Таблиця 6

К план	ЧПплан	С план	ПЛАТЕ ЖІ	ЧД/К	v/К

Лабораторна робота №3

“Санаційний аудит.

Аналіз виробничо-господарської діяльності”

Мета роботи: на основі теоретичних знань дати практичні навички студентам щодо проведення санаційного аудиту в цілому та аналізу виробничо-господарської діяльності неплатоспроможного підприємства, зокрема визначення ефективності планування собівартості продукції підприємства, аналізу майнового стану підприємства, виявлення причин, що призводять до втрат робочого часу, виявлення слабких сторін та санаційних резервів, за допомогою електронних таблиць EXCEL.

Завдання роботи: на основі запропонованих вихідних даних провести аналіз виробничо-господарської діяльності підприємства за допомогою методів санаційного аудиту, здійснивши необхідні економіко-математичні розрахунки, та скласти звіт про виконання лабораторної роботи у електронному та письмовому вигляді.

Зміст лабораторної роботи:

1. Аналіз основних фондів та амортизаційних відрахувань.
2. Аналіз витрат на виробництво.
3. Аналіз показників праці.

Хід лабораторної роботи:

Вихідні дані для виконання лабораторної роботи №3 у електронному вигляді знаходяться на диску D:\Sanaciya\EFI-5**\Прізвище (-Прізвище)\Lab3.xls.

Для проведення розрахунків та формування звіту про виконання лабораторної роботи необхідно створити власний файл на диску D:\Sanaciya\EFI-5**\Прізвище (-Прізвище)\Lab3.xls.

Аналіз основних фондів та амортизаційних відрахувань:

Оцінка майнового стану підприємства є важливим етапом проведення санаційного аудиту. Окрім аналізу руху ОФ при проведенні саме санаційного аудиту надзвичайно важливо є визначити рівень ефективності використання необоротних активів підприємства та оптимальний обсяг необоротних активів на підприємстві.

I. Ефективність використання необоротних активів підприємства характеризують такі показники:

1. **Зведений коефіцієнт придатності необоротних активів:**

$$КП_{заг} = НА_{зв} / НА_{пв}, \quad (3.1)$$

де: $НА_{зв}$ – сума необоротних активів по залишковій вартості;
 $НА_{пв}$ – сума необоротних активів по первісній вартості.

2. **Фондовіддача та фондоємність (обернений показник):**

$$\Phi_v = OP / ВНА, \Phi_c = ВНА / OP, \quad (3.2)$$

де: OP – обсяг реалізації продукції (виручка без ПДВ);
 $ВНА$ – вартість необоротних активів підприємства.

3. **Індекс росту необоротних активів:**

$$K_1 = НА_{кр} / НА_{пр}, \quad (3.3)$$

де: $НА_{кр}$, $НА_{пр}$ – величина необоротних активів підприємства на кінець та початок року відповідно.

4. **Коефіцієнт рентабельності необоротних активів:**

$$КР_{на} = ЧП / ВНА, \quad (3.4)$$

де: $ЧП$ – чистий прибуток

Для групування показників в ході роботи заповнюються таблиці 1 та 1.1. (на початок і кінець звітного періоду) та робляться відповідні висновки:

Таблиця 1

$КП_{заг}$	Φ_v	Φ_c	K_1	$КР_{на}$

II. З метою оптимізації загального обсягу необоротних активів підприємства за рахунок реалізації виявлених в процесі аналізу можливих резервів підвищення продуктивності використання необоротних активів здійснюється **визначення необхідного обсягу необоротних активів:**

Методичні вказівки до виконання лабораторних робіт

$$ЗП_{на} = (НА_{кін} - НА_{нп}) \times (1 + \Delta KBч) \times (1 + \Delta KBп) \times (1 + \Delta OP), \quad (3.5)$$

де: $НА_{кін}$ – вартість необоротних активів на кінець звітного періоду;

$НА_{нп}$ – вартість необоротних активів, що не беруть безпосередньої участі у виробничому процесі;

$\Delta KBч$ – плановий приріст коефіцієнта використання необоротних активів у часі;

$\Delta KBп$ – плановий приріст коефіцієнта використання ДОР по потужності;

ΔOP – плановий темп приросту обсягу реалізації продукції (десятьк.дріб).

1. Визначити необхідний обсяг необоротних активів підприємства на післясанаційний період, якщо:

– 30% з загальної вартості необоротних активів не брали безпосередньої участі у виробничому процесі;

– у плановому періоді за рахунок збільшення змінності роботи підприємства коефіцієнт використання необоротних активів у часі з 0,7 зросте до 0,8;

– за рахунок росту продуктивності використання окремих видів обладнання коефіцієнт використання необоротних активів по потужності зросте на 0,1;

– плановий темп приросту обсягу реалізації продукції 20%.

Заповнюється таблиця 2 та робляться відповідні висновки (надлишковий чи недостатній обсяг необоротних активів (ДНА) на підприємстві).

Таблиця 2

$ЗП_{на}$	$НА_{кін}$	$НА_{нп}$	$\Delta KBч$	$\Delta KBп$	ΔOP	$\Delta НА$

III. Після визначення оптимального обсягу необоротних активів та вибору стратегії нарощення обсягів виробництва після санаційних заходів (недостатній обсяг необоротних активів за підсумками попереднього завдання) необхідно визначити оптимальні способи фінансування збільшення обсягів необоротних активів підприємства. На даний час можливими є такі способи фінансування:

1) придбання активу за рахунок власних фінансових ресурсів:

Оснoву грошового потоку складають видатки на купівлю активу, тобто ринкова ціна, за вирахуванням приведеної ліквідаційної вартості, яка розраховується:

$$ДГП_{вр} = Ц - (ЛВ / (1 + i)^n), \quad (3.6)$$

де: $ЛВ$ – прогнозована ліквідаційна вартість активу;

i – річна ставка за кредитом (десятьк.дріб);

n – кількість інтервалів, за якими здійснюється сплата процентів.

2) придбання активу за рахунок довгострокового банківського кредиту:

Оснoву грошового потоку складають проценти за користування кредитом та його сума, за вирахуванням приведеної ліквідаційної вартості, що розраховується:

$$\begin{aligned} ГП_{кред} = & \Sigma(ПР(1 - Ппр) / (1 + i)^n) + (КР / (1 + i)^n) - \\ & - (ЛВ / (1 + i)^n), \end{aligned} \quad (3.7)$$

де: $ПР$ – річна сума процентів за кредит;

$Ппр$ – ставка податку на прибуток (десятьк.дріб);

$КР$ – сума кредиту.

3) оренда (лізинг) активу:

Оснoву грошового потоку складає авансовий лізинговий платіж та регулярні лізингові платежі (орендна плата) за вирахуванням приведеної ліквідаційної вартості:

$$ГП_{ліз} = АП + \Sigma(ЛПр(1 - Ппр) / (1 + i)^n) - (ЛВ / (1 + i)^n), \quad (3.8)$$

де: $АП$ – авансовий лізинговий платіж;

$ЛПр$ – річна сума лізингового платежу.

Визначити найефективніший спосіб фінансування збільшення обсягу необоротних активів (відповідно до розрахунків у таблиці 2), якщо:

– термін експлуатації ОФ 5 років;

– авансовий платіж – 5%;

– регулярний лізинговий платіж – 2000 на рік;

– ліквідаційна вартість активу - 1000;

– процентна ставка за кредит – 15% на рік.

Методичні вказівки до виконання лабораторних робіт

Заповнюється таблиця 3, 3.1, 3.1.1, 3.2, 3.2.1 та робляться відповідні висновки:

Таблиця 3

Ц	ЛВ	i	n	ДГПв Р

Таблиця 3.1

ПР	Ппр	i	КР	n	ЛВ	ДГПл в

Для зручності розрахунку вартості придбання активу за рахунок довгострокового банківського кредиту заповнюється додаткова таблиця 3.1.1, в якій розраховується вартість грошових потоків за роками:

Таблиця 3.1.1

Рік, n	ПР(1 – Ппр)	$1 / (1+i)^n$	п.2 * п.3
1			
...
5			
5	КР		
5	ЛВ		

Таблиця 3.2

АП	ЛПр	Ппр	i	n	ЛВ	ГПліз

Для зручності розрахунку вартості придбання активу за рахунок оренди (лізингу) заповнюється додаткова таблиця 3.2.1, в якій розраховується вартість грошових потоків за роками:

Таблиця 3.2.1

Рік, n	ЛПр (1 – Ппр)	$1 / (1+i)^n$	п.2 * п.3
1			
...
5			
5	ЛВ		

Аналіз витрат на виробництво:

У процесі аналізу вивчається ефективність планування собівартості та здійснюється факторний аналіз відхилень факту від плану. Однак найбільшу увагу слід приділяти аналізу витрат на 1 грн товарної продукції та впливу факторів, що спричинили негативні відхилення.

Для аналізу витрат на 1 грн товарної продукції на основі вихідних даних заповнюється таблиця 4 і робляться висновки.

Таблиця 4

Показники	од. виміру	сума
1. Витрати на 1 грн. ТП за планом		
2. Витрати на 1 грн. фактично випущеної ТП		
а) по плановій с/в		
б) по фактичній с/в, в планових цінах		
в) по фактичній с/в, в діючих цінах		
3. Загальні відхилення витрат на 1 грн. ТП		
4. Вплив факторів на загальне відхилення:		
а) зміна структури продукції		
б) зміна с/в		
в) зміна цін		

Аналіз показників праці:

У процесі аналізу вивчається динаміка чисельності працівників та рівня заробітної плати, плинність кадрів, з'ясовуються також причини, що призвели до втрат робочого часу. Основні показники даного етапу аналізу виробничо-господарської діяльності розраховуються в таблиці 5.

Таблиця 5

Показники	Попер. рік	звіт. рік	темпи росту
1. Середньорічний виробіток 1 працівника			
2. Середньорічна оплата праці 1 працівника			
3. Середньогодинна оплата праці 1 працівника			
4. Коефіцієнт випередження прод.праці і з/п			

Коефіцієнт випередження прод.праці і з/п (K_v) розраховується:

$$K_v = K_{рв} / K_з; K_{рв} = P_{Взв} / P_{Впопер}; K_з = \frac{ЗП_{зв}}{ЗП_{попер}}; \quad (3.9)$$

де: $P_{Взв}$, $P_{Впопер}$ – середньорічний виробіток 1 працівника
 $ЗП_{зв}$, $ЗП_{попер}$ – середньорічна оплата праці 1 працівника

Лабораторна робота №4

“Санаційний аудит.

Аудит фінансової сфери підприємства.

Аудит власного капіталу, оптимізація структури капіталу підприємства”

Мета роботи: на основі теоретичних знань дати практичні навички студентам щодо проведення санаційного аудиту в цілому та аналізу фінансової сфери неплатоспроможного підприємства, зокрема методів проведення аудиту власного капіталу, позичкового капіталу та кредиторської заборгованості, виявлення причин що призводять до неефективного фінансування та залучення інвестицій, виявлення слабких сторін та санаційних резервів, за допомогою електронних таблиць EXCEL.

Завдання роботи: на основі запропонованих вихідних даних (відповідно до варіанту лабораторної роботи) провести аналіз фінансової сфери підприємства за допомогою методів санаційного аудиту, здійснивши необхідні економіко-математичні розрахунки, та скласти звіт про виконання лабораторної роботи у електронному та письмовому вигляді.

Зміст лабораторної роботи:

1. Аудит власного капіталу підприємств.
2. Аналіз ефекту фінансового левериджу.

Хід лабораторної роботи:

Вихідні дані для виконання лабораторної роботи №4 у електронному вигляді знаходяться на диску D: \Sanaciya\EFI-5**_Прізвище (-Прізвище)\Lab4.xls.

Для проведення розрахунків та формування звіту про виконання лабораторної роботи необхідно створити власний файл на диску D:\Sanaciya\EFI-5**_Прізвище (-Прізвище)\Lab4.xls.

Аудит власного капіталу:

Аналіз власного капіталу служить базовим показником формування ефективності фінансового інвестування, а в процесі аналізу виявляється одна з важливих характеристик фінансового стану підприємства – його фінансова незалежність від зовнішніх джерел.

З цією метою обчислюються:

1. Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії), ($K_{авт} \geq 0,5$):

$$K_{авт} = \text{Власний капітал} / \text{Валюта балансу}. \quad (4.1)$$

2. Коефіцієнт фінансової стійкості (фінансування), ($K_{фс} > 1$):

$$K_{фс} = \text{Власний капітал} / \text{Позиковий капітал}. \quad (4.2)$$

3. Коефіцієнт фінансового левериджу, $K_{фл}$:

$$K_{фл} = \text{Позиковий капітал} / \text{Власний капітал}. \quad (4.3)$$

4. Коефіцієнт забезпечення власними коштами, ($K_{звк} > 0,1$):

$$K_{звк} = (\text{Власний капітал} - \text{Необоротні активи}) / \text{Оборотні активи}. \quad (4.4)$$

5. коефіцієнт маневреності власного капіталу, K_m :

K_m показує, яка частина $ВК$ використовується на фінансування поточної діяльності (яку вкладено у $ВК$, а яку капіталізовано).

$$K_m = (\text{Власний капітал} + \text{Довгострокові зобов'язання} - \text{Необоротні активи}) / (\text{Власний капітал} + \text{Довгострокові зобов'язання}) \quad (4.5)$$

6. Чисті активи підприємства, $ЧА$:

$$ЧА = \text{Активи} - \text{Залучений капітал} \quad (4.6)$$

7. Оборотність чистих активів, $ЧА_{об}$:

$ЧА_{об}$ характеризує, який обсяг продаж може бути згенеровано даним обсягом чистих активів та характеризує ефективність використання довгострокового капіталу.

$$ЧА_{об} = \text{Обсяг продажу} / ЧА \times 100\% \quad (4.7)$$

Для групування показників у ході роботи заповнюються таблиці 1 та 1.1 (на початок та кінець звітної періоду) та робляться відповідні висновки.

Таблиця 1

Кавт	Кфс	Кфл	Кзвк	Км	ЧА	ЧА _{об}

Аудит власного капіталу акціонерного товариства включає в себе також розрахунок показників ринкової активності підприємства, основні з яких потім відображаються в 3-му розділі ПБО 3 “Звіт про фінансові результати”:

1. Дивіденди на 1 просту акцію, $D_{па}$:

$$D_{па} = \text{Дивіденди} / \text{Кількість простих акцій}. \quad (4.8)$$

2. Рентабельність акції, R_a :

$$R_a = \text{Дивіденд на 1 акцію} / \text{Ринкова ціна 1 акції}. \quad (4.9)$$

3. Чистий прибуток на 1 просту акцію, $Ч_{па}$:

$$Ч_{па} = \text{Чистий прибуток} / \text{Кількість простих акцій}. \quad (4.10)$$

4. Коефіцієнт цінності акцій, $K_{ц}$:

$$K_{ц} = \text{Ринкова ціна 1 акції} / \text{Дивіденд на 1 акцію}. \quad (4.11)$$

Заповнюються таблиці 2 та 2.1 (на початок та кінець звітного періоду) та робляться відповідні висновки.

Таблиця 2

Д _{па}	R _a	Ч _{па}	K _ц

Аналіз ефекту фінансового левериджу:

З метою максимізації рівня рентабельності власного капіталу (оптимізації структури капіталу підприємства) досліджують фактор впливу фінансового левериджу. Показник, що відображає рівень додаткового прибутку на власний капітал при різних обсягах використання залучених коштів, називається **ефектом фінансового левериджу**. Показник характеризує підвищення рентабельності власного капіталу за рахунок залучення позикового капіталу, якщо рентабельність активів перевищує процентну ставку за кредит, і таким чином характеризує межу, до якої діяльність підприємства може бути покращена за рахунок банківських кредитів.

Ефект фінансового левериджу розраховується:

$$EФЛ = (1 - C_{пп}) \times (KBR_a - P_c) \times (PK/BK), \quad (4.12)$$

де: $C_{пп}$ – ставка податку на прибуток;

KBR_a – коефіцієнт валової рентабельності активів, %;

P_c – процентна ставка за кредит, %;

PK – залучений капітал (кредит);

BK – власний капітал.

Різниця $KBR_a - P_c$ називається диференціалом фінансового левериджу, якщо він додатний, то збільшення коефіцієн-

та фінансового левериджу зумовлює зростання ефекту фінансового лівериджу.

Для аналізу механізму формування ефекту фінансового лівериджу заповнюється таблиця 3, в якій необхідно проаналізувати ефект фінансового левериджу по п'яти підприємствах, з різними рівнями залученого капіталу і вибрати оптимальну структуру капіталу підприємства, та проводяться відповідні розрахунки на основі вихідних даних:

Таблиця 3

№ з/п	Показники	Підприємства				
		“А”	“Б”	“В”	“Г”	“Д”
1	2	3	4	5	6	7
1	Капітал підприємства, в т.ч.:					
2	Власний капітал					
3	Позичений капітал					
4	Валовий прибуток (без сплати процентів за кредит)					
5	КВРа, %					
1	2	3	4	5	6	7
6	Пс, %					
7	Проценти за кредит					
8	Валовий прибуток (з урахуванням сплати процентів за кредит)					
9	Ставка податку на прибуток, %					
10	Податок на прибуток					
11	Чистий прибуток					
12	КРвк, %					
13	Приріст рентабельності ВК у зв'язку з використанням залученого капіталу, %					

На основі таблиці 3 розраховується ефект фінансового левериджу по підприємствах “А”, “Б”, “В”, “Г” та “Д” та по підприємству, на якому проводиться санаційний аудит, і заповнюється таблиця 4:

Таблиця 4

ЕФЛ “А”	ЕФЛ “Б”	ЕФЛ “В”	ЕФЛ “Г”	ЕФЛ “Д”	ЕФЛ

З використанням розрахункових даних з таблиць 3 та 4 необхідно побудувати на рисунку 1 (в електронному та письмовому звітах) криву ефекту фінансового левериджу по п'яти підприємствах, значення якого залежать від рентабельності власного капіталу (вісь Y) та питомої ваги залученого капіталу (вісь X).

Лабораторна робота №5

“Санаційний аудит.

Аудит фінансової сфери підприємства.

Оцінка ліквідності, платоспроможності та ділової активності підприємства”

Мета роботи: на основі теоретичних знань дати практичні навички студентам щодо проведення санаційного аудиту в цілому та аналізу фінансової сфери неплатоспроможного підприємства, зокрема методів оцінки ліквідності активів підприємства та його платоспроможності, оцінки ділової активності підприємства, виявлення причин, що призводять до погіршення платоспроможності, виявлення слабких сторін та санаційних резервів, за допомогою електронних таблиць EXCEL.

Завдання роботи: на основі запропонованих вихідних даних (відповідно до варіанту лабораторної роботи) провести аналіз фінансової сфери підприємства за допомогою методів санаційного аудиту, здійснивши необхідні економіко-математичні розрахунки, та скласти звіт про виконання лабораторної роботи у електронному та письмовому вигляді.

Зміст лабораторної роботи:

1. Оцінка ліквідності активів підприємства.
2. Оцінка рівня платоспроможності підприємства.
3. Експрес-аналіз рівня ліквідності та платоспроможності підприємства.
4. Оцінка ділової активності підприємства.

Хід лабораторної роботи:

Вихідні дані для виконання лабораторної роботи №5 у електронному вигляді знаходяться на диску D: \Sanaciya\EFI-5**\Прізвище (-Прізвище)\Lab5.xls.

Для проведення розрахунків та формування звіту про виконання лабораторної роботи необхідно створити власний файл на диску D:\Sanaciya\EFI-5**\Прізвище (-Прізвище)\Lab5.xls.

Оцінка ліквідності активів підприємства та його платоспроможності, рівня ділової активності підприємства здійснюється в процесі проведення санаційного аудиту фінансової сфери

відповідно до наказу Агентства з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій № 81 від 27.06.97 «Про затвердження Методики проведення поглибленого аналізу фінансово-господарського стану підприємств та організацій» та наказу Міністерства економіки № 10 від 17.01.2001 «Про Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства».

Оцінка ліквідності активів підприємства:

Аналіз ліквідності активів підприємства допомагає визначити можливість покриття зобов'язань підприємства його активами, строк перетворення яких у грошові кошти відповідає строку погашення зобов'язань.

Для аналізу ліквідності активів розраховують такі показники:

1. Коефіцієнт співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості (Φ_{32}):

$$\Phi_{32} = K_p / D_p, \quad (5.1)$$

де: K_p – кредиторська заборгованість;

D_p – дебіторська заборгованість.

Якщо кредиторська заборгованість перевищує дебіторську заборгованість, необхідно з'ясувати причини такого стану.

2. Коефіцієнт абсолютної ліквідності (Φ_{33}):

$$\Phi_{33} = (K(i) + \Gamma(\kappa)) / Z_k, \quad (5.2)$$

де: $K(i)$ – кошти на розрахунковому або інших рахунках;

$\Gamma(\kappa)$ – гроші в касі;

Z_k – короткострокова заборгованість.

Значення коефіцієнта абсолютної ліквідності повинно бути у межах 0,2 – 0,35. Коефіцієнт абсолютної ліквідності характеризує негайну готовність підприємства ліквідувати короткострокову заборгованість. Коефіцієнт абсолютної ліквідності дає змогу визначити, яку частину короткострокової заборгованості підприємство може погасити.

3. Коефіцієнт загальної ліквідності (Л1):

$$Л1 = A(n) / Зк, \quad (5.3)$$

де: $A(n)$ – поточні активи.

4. Коефіцієнт миттєвої ліквідності (Л2):

$$Л2 = (K(i) + Г(\kappa) + Ц(n) + Дз) / Зк, \quad (5.4)$$

де: $Ц(n)$ - цінні папери, що легко реалізуються;
 $Дз$ – дебіторська заборгованість.

5. Норма грошових резервів (Ф34) (за наявності у підприємства цінних паперів):

$$Ф34 = (K(i) + Г(\kappa) + Ц(n)) / Зк. \quad (5.5)$$

6. Коефіцієнт покриття періодичних виплат (Ф35):

$$Ф35 = (A(n) - З(м)) / B(\varepsilon), \quad (5.6)$$

де: $З(м)$ – товарно-матеріальні запаси;

$B(\varepsilon)$ – середні щоденні виплати грошових коштів за операціями підприємства.

Коефіцієнт покриття періодичних виплат показує, скільки ліквідних активів має підприємство для фінансування поточних операцій, навіть якщо не буде надходження грошових коштів.

7. Власні оборотні активи (A_0 вл):

$$A_0 \text{ вл} = A_n - Зк. \quad (5.7)$$

Для групування показників в ході роботи заповнюються таблиці 1 і 1.1 (на початок та кінець звітної періоду) і робляться відповідні висновки.

Таблиця 1

Ф32	Ф 33	Л1	Л2	Ф 34	Ф35	А0 вл

В кінці аналізу ліквідності необхідно побудувати діаграму, що відображає зміну ліквідності підприємства протягом аналізованого періоду (за основними показниками: Ф33, Л1, Л2).

Оцінка рівня платоспроможності підприємства:

Група показників оцінки фінансової стійкості (платоспроможності) підприємства є пріоритетною при проведенні фінансового обґрунтування санаційних заходів, а також при вирішенні інших питань, пов'язаних із визначенням наявності, розміщення та використання грошових коштів. З метою визначення рівня фінансової стійкості підприємства оцінюються показники, які характеризують забезпеченість запасів і витрат відповідними джерелами їх формування.

Поточною неплатоспроможністю може характеризуватися фінансовий стан будь-якого підприємства, якщо на конкретний момент через випадковий збіг обставин тимчасово суми наявних у нього коштів і високоліквідних активів недостатньо для погашення поточного боргу.

1. Поточна платоспроможність (Пп): різниця між сумою наявних у підприємства грошових коштів, їх еквівалентів та інших високоліквідних активів і його поточних зобов'язань, що визначається за формулою:

$$Пп = A + A + A + A + A - П (4); \quad (5.8)$$

де: A, A, A, A, A – відповідні рядки активу балансу (040,045,220,230,240);

$П$ – підсумок IV розділу пасиву балансу.

Від'ємний результат алгебраїчної суми зазначених статей балансу свідчить про поточну неплатоспроможність суб'єкта підприємницької діяльності.

Ознаки критичної неплатоспроможності, що відповідають фінансовому стану потенційного банкрутства, мають місце, якщо мають місце ознаки поточної неплатоспроможності, а коефіцієнт покриття (Кп) і коефіцієнт забезпечення власними засобами (Кз) менше їх нормативних значень – 1,5 і 0,1 відповідно.

2. Коефіцієнт покриття: характеризує достатність оборотних коштів підприємства для погашення своїх боргів і визначається

ся як відношення суми оборотних коштів до загальної суми поточних зобов'язань за кредитами банку, інших позикових коштів і розрахунків з кредиторами. Коефіцієнт покриття визначається за формулою:

$$Kп = ОК/Зк; \quad (5.9)$$

де: $ОК$ – оборотні активи.

Коефіцієнт покриття показує, скільки грошових одиниць оборотних засобів припадає на кожну грошову одиницю короткострокових зобов'язань. Критичне значення коефіцієнта покриття дорівнює 1, значення коефіцієнта покриття у межах 1–1,5 свідчить про те, що підприємство своєчасно ліквідує борги.

3. Коефіцієнт забезпечення власними засобами: характеризує наявність власних оборотних коштів у підприємства, необхідних для його фінансової сталості, і визначається, як відношення різниці між обсягами джерел власних та прирівняних до них коштів і фактичною вартістю основних засобів та інших необоротних активів до вартості наявних у підприємства оборотних активів – виробничих запасів, незавершеного виробництва, готової продукції, грошових коштів, дебіторської заборгованості та інших оборотних активів. Коефіцієнт забезпечення власними засобами визначається за формулою:

$$Kз = (Bк - A) / A \quad (2), \quad (5.10)$$

де: $Bк$ – власний капітал підприємства;

A , A – підсумки I і II розділів активу балансу відповідно.

Якщо в кінці звітного кварталу хоча б один із зазначених коефіцієнтів ($Kп$ або $Kз$) перевищує його нормативне значення або протягом звітного кварталу спостерігається їх зростання, перевага повинна надаватися позасудовим заходам відновлення платоспроможності боржника або його санації в процесі провадження справи про банкрутство.

Якщо за підсумками року коефіцієнт покриття менше 1 і підприємство не отримало прибутку, то такий його фінансовий стан характеризується ознаками надкритичної неплатоспроможності, коли задоволення визнаних судом вимог кредиторів можливе не інакше, як через застосування ліквідаційної процедури. Наявність ознак надкритичної неплатоспроможності (за підсумками року $Kп < 1$ за відсутності

прибутку) відповідає фінансовому становищу боржника, коли він зобов'язаний звернутися в місячний строк до арбітражного суду з заявою про порушення справи про банкрутство.

Для групування показників у ході роботи заповнюються таблиці 2 та 2.1 (на початок та кінець звітнього періоду) та робляться відповідні висновки.

Таблиця 2

Пп	Кп	Кз

Експрес-аналіз рівня ліквідності та платоспроможності підприємства:

З метою своєчасного виявлення тенденцій формування незадовільної структури балансу у прибутково працюючого суб'єкта підприємницької діяльності і вжиття випереджувальних заходів, спрямованих на запобігання банкрутству, проводиться систематичний експрес-аналіз фінансового стану підприємств (фінансовий моніторинг) за допомогою коефіцієнта Бівера.

1. Коефіцієнт Бівера: розраховується, як відношення різниці між чистим прибутком і нарахованою амортизацією до суми довгострокових і поточних зобов'язань за формулою:

$$Кб = (Чп - А) / (Зд + Зк), \quad (5.11)$$

де: $Чп$ і $А$ – чистий прибуток і амортизація;

$Зд$ і $Зк$ – довгострокові і поточні зобов'язання.

Ознакою формування незадовільної структури балансу є таке фінансове становище підприємства, у якого протягом тривалого часу коефіцієнт Бівера не перевищує 0,2, що відображає небажане скорочення частки прибутку, яка направляється на розвиток виробництва. Така тенденція в кінцевому випадку призводить до незадовільної структури балансу, коли підприємство починає працювати в борг і його коефіцієнт забезпечення власними засобами стає меншим 0,1.

Оцінка ділової активності підприємства:

Ділова активність – це виробничі досягнення підприємства, основними критеріями яких є показники, які характеризують обсяг виробництва, зокрема:

1. Продуктивність праці ($\Phi 51$):

$$\Phi 51 = Чд / Ю(n), \quad (5.12)$$

де: $Чд$ – чистий дохід;

$Ю(n)$ – середня чисельність працівників за списком.

2. Оборотність власного капіталу ($\Phi 57$):

$$\Phi 57 = Чд / Вк, \quad (5.13)$$

де: $Вк$ – власний капітал.

Оборотність власного капіталу вказує на кількість оборотів власного капіталу за відповідний період.

3. Оборотність основного капіталу ($\Phi 58$):

$$\Phi 58 = Чд / Вб, \quad (5.14)$$

де: $Вб$ – валюта балансу

Оборотність основного капіталу вказує на кількість оборотів основного капіталу за відповідний період.

4. Середній строк обороту дебіторської заборгованості:

$$Тдз = 360 \times Дз / Вр, \quad (5.15)$$

де: $Дз$ – дебіторська заборгованість;

$Вр$ – виручка.

5. Середній строк обороту кредиторської заборгованості:

$$Ткз = 360 \times Кз / Вр, \quad (5.16)$$

де: $Кз$ – кредиторська заборгованість.

6. Середній строк обороту запасів:

$$Тз = 360 \times З / Св, \quad (5.17)$$

де: $З$ – величина товарно-матеріальних запасів;

$Св$ – собівартість продукції.

Для групування показників у ході роботи заповнюються таблиці 3 та 3.1 (на початок і кінець звітного періоду) й робляться відповідні висновки:

Таблиця 3

Кб	Φ51	Φ57	Φ58	Тдз	Тдк	Тз

Лабораторна робота №6

“Санаційний аудит.

Аудит фінансової сфери підприємства. Аудит грошових потоків підприємства”

Мета роботи: на основі теоретичних знань дати практичні навички студентам щодо проведення санаційного аудиту в цілому та аналізу фінансової сфери неплатоспроможного підприємства, зокрема методів аналізу грошових потоків підприємства та визначення санаційної спроможності підприємства на основі аналізу Cash-Flow, виявлення причин, що призводять до неефективного фінансування та збитковості підприємства, виявлення слабких сторін та санаційних резервів, за допомогою електронних таблиць EXCEL.

Завдання роботи: на основі запропонованих вихідних даних (відповідно до варіанту лабораторної роботи) провести аналіз фінансової сфери підприємства за допомогою методів санаційного аудиту, здійснивши необхідні економіко-математичні розрахунки та скласти звіт про виконання лабораторної роботи у електронному й письмовому вигляді.

Зміст лабораторної роботи:

1. Аналіз грошових потоків підприємства опосередкованим методом.
2. Аналіз грошових потоків підприємства прямим методом.
3. Визначення коефіцієнта Cash-Flow, аналіз ліквідності та ефективності грошових потоків підприємства.
4. Аналіз формування та використання прибутку.

Хід лабораторної роботи:

Вихідні дані для виконання лабораторної роботи №6 у електронному вигляді знаходяться на диску D: \Sanaciya\EFI-5**_Прізвище (-Прізвище)\Lab6.xls.

Для проведення розрахунків та формування звіту про виконання лабораторної роботи необхідно створити власний файл на диску D: \Sanaciya\EFI-5**_Прізвище (-Прізвище)\Lab6.xls.

Аналіз грошових потоків підприємства:

Аналіз грошових потоків підприємства являється складовою системи санаційного аудиту, що проводиться при анти-

кризовому управлінні при виникненні загрози банкрутства. Ефективне управління грошовими потоками забезпечує зниження ризику неплатоспроможності підприємства. Аналіз грошових потоків здійснюється двома методами: опосередкованим та прямим, які спрямовані на характеристику **валового та чистого грошового потоку**.

У процесі визначення суми грошових потоків підприємства аналізуються грошові потоки за видами господарської діяльності підприємства – операційною, інвестиційною, фінансовою та по підприємству в цілому.

Різниця розрахунку грошових потоків опосередкованим та прямим методами стосується лише визначення грошового потоку за операційною діяльністю. При використанні прямого методу використовуються безпосередні дані бухгалтерського обліку, а при використанні опосередкованого методу – баланс та звіт про фінансові результати.

Аналіз грошових потоків підприємства опосередкованим методом:

Використання опосередкованого методу розрахунку грошових потоків підприємства дозволяє визначити потенціал чистого грошового потоку та виявити всі фактори, що впливають на його формування. Результати визначення чистого грошового потоку опосередкованим методом формуються в процесі виконання лабораторної роботи у вигляді звіту в табличній формі на основі вихідних даних (баланс, звіт про фінансові результати) – таблиця 1 (звіт про рух грошових коштів).

Додаткові вихідні дані:

- забезпечення наступних витрат і платежів за операційною діяльністю – 70% від загальної величини забезпечень;
- зміни в оборотних активах (р.80 в ф.№3) розраховуються за вирахуванням статей з 220 по 250 з підсумків розділу II;
- зміни в поточних зобов'язаннях (р.100 в ф.№3) розраховуються за вирахуванням статей 500, 510, 590 з підсумків розділу IV;
- вважати, що 100% надзвичайних подій пов'язані з операційною діяльністю;
- вважати, що 50% зменшення необоротних активів відбулось за рахунок їх реалізації, інші 50% – за рахунок зносу ОФ та нематеріальних активів (крім фінансових інвестицій).

– вважати, що отримані дивіденди та інші надходження від інвестиційної діяльності складають 20% (по 10%) іншої поточної дебіторської заборгованості (р.210А);

– вважати, що сплачені дивіденди (р.350 в ф.№3) складають 70% чистого прибутку;

– інші платежі (р.360 в ф.№3) включають зменшення статутного фонду та резервного капіталу.

Аналіз грошових потоків підприємства прямим методом:

Використання прямого методу розрахунку грошових потоків підприємства дозволяє визначити весь обсяг надходжень та видатків в розрізі окремих видів господарської діяльності. Результати визначення чистого грошового потоку прямим методом формуються в процесі виконання лабораторної роботи у вигляді звіту в табличній формі на основі вихідних даних – таблиця 2.

Додаткові вихідні дані:

– вважати, що заробітна плата оперативного персоналу входить у собівартість в продукції

Визначення коефіцієнта Cash-Flow:

У рамках аналізу грошових потоків підприємства обчислюється коефіцієнт Cash-Flow:

$$K_{\text{cash-flow}} = \text{ЧГП} / (\text{З} - \text{ГК} - \text{КФВ}), \quad (6.1)$$

де: ЧГП – чистий грошовий потік;

З – заборгованість підприємства;

ГК – грошові кошти підприємства;

КФВ – короткострокові фінансові вкладення.

Цей коефіцієнт характеризує здатність підприємства розраховатися зі своїми боргами за результатами господарської діяльності. В ході роботи на основі вихідних даних та розрахунків, проведених у таблицях 1 та 2, заповнюються таблиці 3 та 3.1.

Таблиця 3

Kcash-flow	ЧГП	З	ГК	КФВ

Методичні вказівки до виконання лабораторних робіт

Визначення ліквідності та ефективності грошових потоків підприємства:

У рамках аналізу грошових потоків підприємства обчислюється коефіцієнт ліквідності грошових потоків:

$$КЛ_{zn} = (ВДГП - (ЗГК_{кін} - ЗГК_{поч})) / ВВГП, \quad (6.2)$$

де: *ВДГП* – валовий додатній грошовий потік;

ЗГК_{кін}, *ЗГК_{поч}* – залишок грошових коштів на кінець та на початок періоду;

ВВГП – валовий від’ємний грошовий потік.

Цей коефіцієнт характеризує платоспроможність підприємства за результатами господарської діяльності в конкретному періоді.

У рамках аналізу грошових потоків підприємства також обчислюється коефіцієнт ефективності грошових потоків:

$$КЕ_{zn} = ЧГП / ВВГП. \quad (6.3)$$

В ході роботи на основі вихідних даних та розрахунків, проведених у таблицях 1 і 2, заповнюються таблиці 4 та 4.1, й 5 та 5.1.

Таблиця 4

КЛ _{гп}	ВДГП	ЗГК _{кін}	ЗГК _{поч}	ВВГП

Таблиця 5

КЕ _{гп}	ЧГП	ВВГП

Аналіз формування та використання прибутку:

Неодмінним елементом санаційного аудиту фінансової сфери підприємства є аналіз формування та використання прибутку, вивчається вплив різних факторів на формування прибутку (збитків) підприємства.

У процесі аналізу розраховуються показники, на основі яких оцінюється прибутковість підприємства:

1) коефіцієнт прибутковості власного капіталу (Пвк):

$$Пвк = ЧП / ВК, \quad (6.4)$$

де: *ЧП* – прибуток після оподаткування

ВК – власний капітал

2. операційна рентабельність продажу ($OPnp$):

$$OPnp = ЧП / Vir, \quad (6.5)$$

де: Vir – виручка від реалізації.

3. рентабельність основної діяльності (Pod):

$$Pod = ВП / Cв, \quad (6.6)$$

де: $ВП$ – прибуток від реалізації;
 $Cв$ – собівартість продукції.

4. коефіцієнт прибутковості активів (Kna):

$$Kna = ЧП / A, \quad (6.7)$$

де: A – активи.

5. головний показник прибутковості (ГПр):

$$ГПр = Пр / (A - HA) \times 100\%, \quad (6.8)$$

де: $Пр$ – прибуток до оподаткування;
 A – активи;
 HA – нематеріальні активи.

У ході роботи на основі вихідних даних заповнюються таблиці 6 та 6.1.

Таблиця 6

Пвк	OPnp	Pod	Kna	ГПр

Лабораторна робота №7

“Оцінювання вартості майна підприємства”

Мета роботи: на основі теоретичних знань дати практичні навички студентам щодо методів оцінювання вартості майна (об’єктів нерухомості, нематеріальних активів, рухомого майна та корпоративних прав) підприємства у разі його банкрутства чи ліквідації, реорганізації чи у процесі санаційного аудиту для визначення санаційної спроможності підприємства, виявлення санаційних резервів за допомогою електронних таблиць EXCEL.

Завдання роботи: на основі запропонованих вихідних даних (відповідно до варіанта лабораторної роботи) провести оцінку вартості майна підприємства, здійснивши необхідні економіко-математичні розрахунки та скласти звіт про виконання лабораторної роботи у електронному та письмовому вигляді.

Зміст лабораторної роботи:

1. Оцінювання вартості підприємства як цілісного майнового комплексу методом балансової вартості.
2. Оцінювання вартості корпоративних прав методом ринкової вартості.
3. Оцінювання вартості підприємства методом ринкового порівняння.
4. Оцінювання вартості майна підприємства методом оцінки майбутніх чистих грошових потоків.

Хід лабораторної роботи:

Вихідні дані для виконання лабораторної роботи №7 у електронному вигляді знаходяться на диску D: \Sanaciya\EFI-5**_Прізвище (-Прізвище)\Lab7.xls.

Для проведення розрахунків та формування звіту про виконання лабораторної роботи необхідно створити власний файл на диску D:\Sanaciya\EFI-5**_Прізвище (-Прізвище)\Lab7.xls.

Оцінювання вартості майна підприємства здійснюється різними методами, вибір яких залежить від конкретних умов та об’єктів оцінювання. Найбільшого поширення набули такі методи:

- метод балансової вартості;
- метод ринкової вартості;
- метод ринкового порівняння;
- метод оцінки майбутніх чистих грошових потоків.

Оцінювання вартості підприємства як цілісного майнового комплексу методом балансової вартості:

Методика оцінки вартості підприємства як цілісного майнового комплексу по фактичній вартості активів наведена в постанові Кабміну від 8 вересня 1993 р. N 717 “Про затвердження Методики оцінки вартості об’єктів приватизації”.

1. Оцінка по фактичній вартості активів

$$VMф = ЗВоф + ЗВна + НКВ + Ом + З + (-) (ФА - ФЗ), \quad (7.1)$$

де: $ЗВоф$, $ЗВна$ – залишкова вартість ОФ, нематеріальних активів;

$НКВ$ – незавершені кап. вкладення;

$Ом$ – обладнання, призначене для монтажу;

$З$ – запаси ТМЦ, що входять до складу оборотних активів;

$ФА$ – фінансові активи;

$ФЗ$ – фінансові зобов’язання.

Вважати, що особливий режим приватизації встановлено для 10% ОФ та нематеріальних активів підприємства. В балансі не відображено 5% нематеріальних активів.

Результати оцінки по фактичній вартості активів відображаються в додатку 1 даної методики, при складанні АКТУ оцінки вартості цілісного майнового комплексу (таблиці 1, 1.1).

2. Оцінка по відновній вартості активів

$$VMв = VMф + (-) РПв, \quad (7.2)$$

де: $РПв$ – результати переоцінки активів підприємства з урахуванням індекса інфляції.

Для розрахунку переоцінки активів підприємства з урахуванням індекса інфляції темп інфляції прийняти рівним:

а) 105%;

б) 130%.

Результати оцінки по відновній вартості активів відображаються в таблиці 2

Таблиця 2

ВМв	ВМф	I	РПв

3. Оцінка по вартості виробничих активів:

$$VM_{ва} = VM_{ф} + (-) PПв - A_n + A_{зр}, \quad (7.3)$$

де: A_n – вартість невикористаних активів;

$A_{зр}$ – вартість активів, що орендуються підприємством і відображаються на забалансових рахунках.

Вважати, що 25% ОФ не беруть безпосередньої участі у виробничому процесі. В балансі не відображено 15% ОФ, що орендуються підприємством.

Результати оцінки по вартості виробничих активів відображаються в таблиці 3.

Таблиця 3

VM _{ва}	VM _в	A _н	A _{зр}

Оцінювання вартості корпоративних прав методом ринкової вартості:

1. Оцінка по рівню котирування акцій:

$$P_{Ват} = P_{Ксер} \times (A_e - A_v), \quad (7.4)$$

де: $P_{Ксер}$ – середній рівень котирування акцій;

A_e – кількість емітованих акцій;

A_v – кількість викуплених акцій.

Таблиця 4

P _{Ват}	P _{Ксер}	A _е	A _в

2. Оцінка методом капіталізованої вартості.

Дана методика оцінки вартості підприємства наведена в постанові Кабміну від 2 серпня 1999 р. N 1406 “Про затвердження Методики оцінки державних корпоративних прав”.

$$P_{Ват} = (БП - ПП + А) \times N_{кв} / K_{кап} - ЗДБ, \quad (7.5)$$

де: $БП$ – балансовий прибуток;

$А$ – амортизація;

$N_{кв}$ – кількість кварталів у звітному періоді;

$K_{кап}$ – ставка капіталізації (при рентабельності < 0,1 ставка рівна 0,7);

$ЗДБ$ – залишок довгострокового боргу.

Таблиця 5

РВаг	ЧП	А	Нкв	Ккап	ЗДБ

Оцінювання вартості підприємства методом ринкового порівняння:

У даному методі використовуються ринкові вартості компаній, що схожі за основними економічними характеристиками (ринкові аналоги, РА) на компанію, вартість якої оцінюється. Оцінка проводиться в такому порядку:

1. визначається коефіцієнт **КРБ** (за даними РА):

$$КРБ = \text{ринкова вартість акції} / \text{балансова вартість акції}. \quad (7.6)$$

2. визначається коефіцієнт **КРД** (за даними РА):

$$КРД = \text{ринкова вартість акції} / \text{дивіденди на одну просту акцію}. \quad (7.7)$$

3. визначається ринкова вартість акціонерного капіталу **ВКпр¹** (враховуючи прибутковість компанії):

$$ВКпр^1 = КРД \times Пр, \quad (7.8)$$

де: *Пр* – чистий прибуток.

4. визначається ринкова вартість акціонерного капіталу **ВКпр²** (враховуючи вартість активів компанії):

$$ВКпр^2 = КРБ \times ЧА, \quad (7.9)$$

де: *ЧА* – чисті активи підприємства

5. оцінка вартості компанії (**ВК**) визначається як середньозважена величина з **ВКпр¹** і **ВКпр²**.

Таблиця 6

ВК	КРБ	КРД	Пр	ВКпр ¹	ЧА	ВКпр ²

Оцінювання вартості майна підприємства методом оцінки майбутніх чистих грошових потоків:

1. Оцінка вартості підприємства при незмінному обсязі ЧГП

1. Визначається обсяг ЧГП.

2. Визначається ставка капіталізації ЧГП:

$$СК_{гп} = 1 / M_{\text{ц/р}} = Д_{\text{а}} / Ц_{\text{а}}, \quad (7.10)$$

де: $M_{\text{ц/р}}$ – мультиплікатор ціни/доходу акцій за поточним ко-
тируванням;

$Ц_{\text{а}}$ – ринкова вартість акції;

$Д_{\text{а}}$ – річна дохідність акції.

3. Визначається поточна вартість підприємства:

$$ПВ_{гп} = ЧГП / СК_{гп} = ЧГП \times Ц_{\text{а}} / Д_{\text{а}}, \quad (7.11)$$

Таблиця 7

ПВ _{гп}	Д _а	Ц _а	СК _{гп}	ЧГП

2. Оцінка вартості підприємства при обсязі ЧГП, що змінюється

1. Визначається період, протягом якого використовуються активи.

2. Прогнозується ЧГП по окремих роках.

3. Визначається можлива ліквідаційна вартість активів.

4. Визначається ставка дисконтування ЧГП, враховуючи ставки на фінансовому ринку, темп інфляції, рівень ризику та інші фактори.

5. Визначається поточна вартість підприємства.

$$ПВ_{гп} = У(ЧГП / (1+i)^n) + (ЛВ / (1+i)^n), \quad (7.12)$$

Прийняти, що активи будуть використовуватись в середньому ще протягом 10 років; ЧГП зростає протягом 1–5 років на 10%, протягом 6–10 років на 5%; дисконтна ставка – 10%, з врахуванням інфляції та ризику дисконтна ставка протягом року зростає на 1%; ліквідаційна вартість складає 90% вартості майна, оціненого по фактичній вартості активів.

Таблиця 8

Рік	ЧГП	i	1 / (1+i) ⁿ	п.2 * п.4	ЛВ
1					x
...
10					
ПВ _{гп}					

Лабораторна робота №8

“Зовнішні фінансові джерела санації підприємств”

Мета роботи: на основі теоретичних знань дати практичні навички студентам щодо основних методів фінансування санації підприємства: фінансування санації за рахунок акціонерного капіталу, за рахунок збільшення статутного фонду та за рахунок альтернативних методів, у разі його банкрутства чи ліквідації, реорганізації чи у процесі санаційного аудиту для визначення санаційної спроможності підприємства, виявлення санаційних резервів за допомогою електронних таблиць EXCEL.

Завдання роботи: на основі запропонованих вихідних даних (відповідно до варіанта лабораторної роботи) провести необхідні економіко-математичні розрахунки, які забезпечують методологічну базу основних методів фінансування санації, та скласти звіт про виконання лабораторної роботи у електронному та письмовому вигляді.

Зміст лабораторної роботи:

1. Фінансування санації за рахунок акціонерного капіталу.
2. Фінансування санації за рахунок альтернативних методів.

Хід лабораторної роботи:

Вихідні дані для виконання лабораторної роботи №8 у електронному вигляді знаходяться на диску D: \Sanaciya\EFI-5**\Прізвище (-Прізвище)\Lab8.xls.

Для проведення розрахунків та формування звіту про виконання лабораторної роботи необхідно створити власний файл на диску D:\Sanaciya\EFI-5**\Прізвище (-Прізвище)\Lab8.xls.

Фінансування санації за рахунок акціонерного капіталу:

З метою забезпечення виконання санаційних заходів проводиться збільшення статутного фонду, щоб мобілізувати додаткові фінансові ресурси та підвищити фінансову стійкість підприємства.

Завдання 1.

Розрахувати всі показники, що характеризують збільшення статутного фонду АТ, заповнюючи таблиці 1 – 5, відповідно до показників:

Методичні вказівки до виконання лабораторних робіт

Статутний фонд, кількість емітованих акцій, номіналом акцій, біржовий курс акцій, вихідні дані по яких наведені у електронному звіті до лабораторної роботи.

Прийнято рішення про збільшення статутного фонду на 50%. Курс реалізації додаткових акцій – 1,4 номіналу. Визначити курсову вартість АТ.

Таблиця 1

Стат.фонд	Номінальна вартість	К-сть акцій	Курс акцій	Курсова вартість АТ
Початковий				
Збільшення				

Новий біржовий курс акцій розраховується у таблиці 2 за формулою:

$$Кб.н. = (C\Phi n + DE) / (A_1 + A_2), \quad (8.1)$$

де: $C\Phi n$ – стат.фонд до збільшення (у біржових цінах);

DE – розмір додаткової емісії (у біржових цінах);

A_1 – к-сть акцій до збільшення;

A_2 – к-сть додатково емітованих акцій.

Таблиця 2

Початковий стат.фонд	Розмір додаткової емісії	К-сть акцій до збільшення	К-сть додаткових акцій	Біржовий курс

Курсовий прибуток (збиток) емісії та нова курсова вартість статутного фонду (в розрахунку на 1 акцію АТ) розраховуються в таблиці 3.

Таблиця 3

Акції	К-сть	Старий курс	Новий курс	Середній курс	Курсова вартість 1	Курсова вартість 2	Курсовий збиток (прибуток)
Старі			-				
Нові		-					
Разом:							

Вартість переважного права на купівлю нових акцій розраховується в таблиці 4 за формулою:

$$П = (Кб - Ke) / (C + 1), \quad (8.2)$$

де: $Кб$ – біржовий курс 1 акції до емісії;

K_e – курс емісії 1 нової акції;
 C – відношення, за яким здійснюється емісія.

$$C = \Phi_1 / (\Phi_2 - \Phi_1), \quad (8.3)$$

де: Φ_1, Φ_2 – розмір номінального статутного фонду до і після його збільшення.

Таблиця 4

Кб	Ке	С	Вартість переважного права

Зміна фінансово-майнового стану старих акціонерів розраховується у табл. 5.

Таблиця 5

Вартість 2-х акцій до емісії	Зміна курсу в результаті емісії	Виручка від реалізації переважного права	Майновий стан після емісії	Зміна майнового стану

Завдання 2.

Розрахувати курс додаткової емісії акцій при необхідності додаткового залучення коштів для проведення санаційних заходів відповідно до вихідних даних.

Дані про статутний фонд, кількість емітованих акцій, біржовий курс акцій також наведені у вихідних даних. Емісійний дохід не може перевищувати приріст капіталу. Розрахунок проводиться в таблиці 6:

Таблиця 6

Курс емісії (номинал)	С	Приріст капіталу	Емісійний дохід	Потреба в капіталі	Вартість переважного права	Курс за мінусом переважного права

Завдання 3.

Розрахувати зміну фінансово-майнового стану старих акціонерів. Розмір статутного фонду АТ, номінальна вартість акцій вказані у вихідних даних.

Прийнято рішення про збільшення статутного капіталу за рахунок виплати дивідендів шляхом емісії додаткових акцій за рахунок нерозподіленого прибутку та резервних фондів, які

Методичні вказівки до виконання лабораторних робіт

перевищують передбачений законодавством розмір. Відношення, за яким збільшується статутний фонд – 4:1. Дані про резерви та нерозподілений прибуток у вихідних даних.

Розрахунок проводиться у таблиці 7:

Таблиця 7

Біржовий курс акцій до збільшення	Біржовий курс акцій після збільшення	Вартість мінім.паketу акцій до збільшення	Вартість мінім.паketу акцій після збільшення	Зміна

Показник біржового курсу акцій до збільшення статутного фонду розраховується:

$$\begin{aligned} & \text{Біржовий курс акцій до збільшення} = \\ & = \text{Власний капітал} / \text{Статутний фонд}. \end{aligned} \quad (8.4)$$

Фінансування санації за рахунок альтернативних методів

Завдання 4.

Розрахувати розмір альтернативних цільових внесків, спрямованих на покриття балансових збитків, якщо дані про номінальну вартість акцій, кількість емітованих акцій, а також про запланований розмір валового санаційного прибутку наводяться у вихідних даних. Акціонери надають перевагу зменшенню статутного фонду. Баланс підприємства до санації наведений у вихідних даних до лабораторної роботи, в таблиці 8. Розрахункові показники формуються у таблиці 9.

Таблиця 9

Розрах. курс акцій, %	вартість акцій	збиток акціонерів	Асан	БКсан

1) балансовий курс (БК) акцій до санації розраховується за формулою:

$$BK = \text{Власний капітал} / \text{Статутний капітал} \times 100\%. \quad (8.5)$$

2) вартість акції визначається за балансовим курсом;

3) відношення, за яким зменшується статутний фонд, розраховується:

$$C = \text{Статутний фонд} / (\text{Статутний фонд} - \text{Санаційний прибуток}); \quad (8.6)$$

4) збиток акціонерів розраховується, виходячи з вартості акції та відношення, за яким зменшується статутний фонд;

5) розрахункова вартість акції (Асан) після санації дорівнює:

$$\text{Асан} = (\text{Валовий санац.прибуток} - \text{Покритий збиток}) / \text{К-сть акцій після санації}; \quad (8.7)$$

6) валовий санаційний прибуток розраховується як прибуток між розміром статутного фонду до і після санації;

7) балансовий курс (БКсан) акцій (грн.) після санації розраховується за формулою:

$$\text{БКсан} = \text{Номінальна вартість акції} + \text{Чистий санаційний прибуток}; \quad (8.8)$$

8) баланс підприємства після санації складається в таблиці 10;
Таблиця 10

Актив	тис.грн.	Пасив	тис.грн.
1. Основні засоби		1. Статутний фонд	
2. Запаси і витрати		2. Чистий санаційний прибуток	
3. Дебіторська заборгованість		3. Довгострокові пасиви	
4. Грошові кошти		4. Короткострокові пасиви	
Баланс:			

9) балансовий курс (БК²сан) акцій (%) після санації розраховується на основі попередніх розрахунків, у таблиці 11;

Таблиця 11

БК ² сан	Априр	ФСзмін

10) на основі попередніх розрахунків у таблиці 11 розраховується також приріст вартості акцій (Априр) та зміна фінансового стану акціонера (ФСзмін).

3. Вимоги до оформлення звіту з лабораторних робіт та захисту лабораторних робіт

У письмовому вигляді звіт про виконання лабораторної роботи оформляється на стандартних листах формату А4. Структура такого звіту передбачає зазначення мети та завдання лабораторної роботи, теоретичні відомості за темою лабораторної роботи, вихідні дані та відповідні економіко-математичні розрахунки, оформлені у вигляді таблиць. Таблиці з розрахунками відображаються у письмовому звіті у порядку, який передбачений ходом виконання лабораторної роботи. Виконання звіту завершується висновком, який є коротким підсумком лабораторної роботи та повинен містити ряд рекомендацій відповідно до тематики роботи.

Для показників, які розраховуються за допомогою електронних таблиць EXCEL, відображаються у звіті як результати розрахунків, так і формульний запис, який робиться у відповідних клітинках електронних таблиць для здійснення таких розрахунків.

Якщо для розрахунку показників, представлених в таблицях, необхідні проміжні розрахунки, то вони обов'язково відображаються у письмовому звіті і їх розрахунок описується аналогічно — з відображенням формульного запису та результатів розрахунків.

Вимоги до оформлення лабораторної роботи

1. Лабораторна робота починається з титульної сторінки, зразок якої подано у Додатку 1.

2. Лабораторна робота виконується рукописно, машинописним способом або за допомогою комп'ютера на одній стороні аркуша білого паперу формату А4 (210×297 мм).

3. Текст друкується на принтері з використанням стрічки середньої жирності або пишеться одним кольором (чорним, фіолетовим або синім чорнилом) від початку до кінця роботи з одного боку аркуша з дотриманням полів: верхнього — 20 мм; нижнього — 20 мм; лівого — 25 мм; правого — 15мм. Шрифт для друку Times New Roman, розмір кегля — 14, міжрядковий інтервал 1,5.

4. Нумерація сторінок наскрізна, номер сторінки проставляється у верхньому правому ріжку, починаючи з другої сторінки.

5. Розділи, пункти та підпункти нумеруються арабськими цифрами. Пункти в межах розділу нумеруються за допомогою двох цифр через крапку, першою з яких є номер розділу, а другою — номер пункту.

6. Таблиці, формули мають наскрізну нумерацію в межах роботи або в межах розділу. У правому верхньому ріжку пишеться слово “Таблиця” із зазначенням її номера. При посиланні на таблицю вказують її повний номер, а слово “Таблиця” пишуть скорочено, наприклад “(табл. 1.2)”.

7. Формули в роботі (якщо їх більше від однієї) нумерують у межах розділу. Номер формули складається з номера розділу і порядкового номера формули у розділі, між якими ставиться крапка. Номер формули пишеться біля правого берега аркуша на рівні відповідної формули (якщо формула велика, то на рівні нижнього рядка формули, якої він стосується) у круглих дужках. Пояснення позначень символів чи числових коефіцієнтів наводиться безпосередньо під формулою у тій послідовності, у якій вони подані у формулі. Рівняння і формули виділяються з тексту вільними рядками. Вище і нижче від кожної формули потрібно залишити не менше як один вільний рядок.

Виконання та захист лабораторної роботи

Для того, щоб бути допущеним до виконання лабораторної роботи з курсу “Управління фінансовою санацією підприємства”, студент повинен опрацювати матеріал попереднього практичного заняття (під час призначеної викладачем консультації).

На практичне заняття студенти повинні обов’язково мати завдання та методичні вказівки по темі практичного заняття.

Якщо студент прийшов на практичне заняття без необхідних матеріалів, він на пару допускається, але одержує поточну оцінку “*незадовільно*” — за неготовність до заняття.

Під час практичного заняття студент повинен точно виконувати вказівки викладача щодо проведення практичного заняття. Виконувати інші дії, не передбачені планом практичного заняття, не дозволяється. Студенту, який систематично

не реагує на зауваження викладача щодо ходу практичного заняття, пропонується залишити аудиторію.

Для того, щоб отримати оцінку **“відмінно”** на лабораторній роботі з курсу “Управління фінансовою санацією підприємства”, необхідно:

1. Вчасно (у строки, встановлені викладачем) та правильно виконати практичну задачу.

2. Правильно відповісти на всі запитання викладача як щодо економічної сутності задачі, так і щодо технічного виконання задачі.

При цьому виконана задача не повинна містити орфографічних, граматичних, математичних та економічних помилок.

Для того, щоб отримати оцінку **“добре”**, необхідно:

1. Вчасно (у строки, встановлені викладачем) та правильно виконати практичну задачу.

2. Правильно відповісти на більшість поставлених викладачем запитань.

При цьому задача може містити ряд помилок, які студент виправляє після відповідних зауважень викладача.

Студент отримує оцінку **“задовільно”**, якщо він:

1. Виконав практичне завдання невчасно.

2. У задачі є суттєві помилки, які студент виправляє після відповідних зауважень викладача.

3. Студент не може правильно відповісти на більшість поставлених викладачем запитань.

Студент отримує оцінку **“незадовільно”**, якщо він під час задачі завдання виявляє відсутність знань як по роботі з програмними засобами, так і з курсу, а також не вміє виконати елементарні дії з комп’ютером.

Незадовільна оцінка не звільняє студента від здачі практичного завдання.

Після здачі лабораторних робіт оцінки переводяться в бали, які виставляються до кожного модуля.

4. Додаток 1

Зразок оформлення титульної сторінки лабораторної роботи

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
КАФЕДРА ФІНАНСІВ**

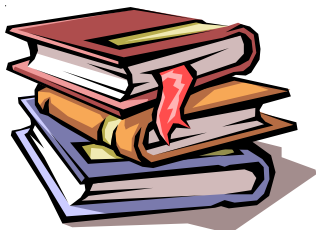
ЛАБОРАТОРНА РОБОТА №__
з курсу “_____”

**на тему “(Тема роботи)”
(варіант №__)**

Виконав (ла):
Студент (ка) групи _____

Керівник:

Львів 200__

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ КУРСОВОГО ПРОЕКТУ

1. Мета курсового проекту

На основі теоретичних знань дати практичні навички студентам щодо організації фінансово-економічних заходів в процесі санації, реорганізації, банкрутства та ліквідації суб'єктів господарювання.

2. Структура курсового проекту

	Завдання до виконання курсового проекту, підписане викладачем
	Зміст
	Вступ
1.	Характеристика розвитку підприємства до порушення справи про банкрутство
1.1.	Фінансова санація підприємства. Фінансова криза. Види та фази фінансової кризи на підприємстві
1.2.	Загальна характеристика підприємства, організації, установи
1.3.	Прогнозування банкрутства підприємства
1.4.	Аналіз точки безбитковості підприємства
2.	Аналіз причин виникнення кризової ситуації на підприємстві
2.1.	Санаційний аудит підприємства
2.1.1.	Аудит фінансової сфери підприємства
2.1.2.	Аналіз грошових потоків підприємства
2.1.3.	Оцінювання вартості підприємства як цілісного майнового комплексу
2.2.	Ідентифікація "слабких місць" підприємства
2.3.	Обґрунтування доцільності санації. Вибір виду санації
3.	Стратегія санації
3.1.	Визначення стратегічних цілей санації
3.2.	Розробка оперативних заходів із відновлення ліквідності підприємства
3.2.1.	Аналіз можливості фінансування санаційних заходів за рахунок внутрішніх джерел
3.2.2.	Аналіз можливості фінансування санаційних заходів за рахунок зовнішніх джерел
4.	Розробка плану санаційних заходів
4.1.	Фінансовий план
4.1.1.	Прогноз обсягів випуску та реалізації продукції
4.1.2.	Баланс грошових надходжень і витрат
4.1.3.	Зведений баланс активів і пасивів
4.1.4.	Аналіз шляхів досягнення безбитковості підприємства
4.1.5.	Потреби в інвестиціях
4.1.6.	Форми та джерела мобілізації фінансових ресурсів
4.1.7.	Графіки освоєння, окупності та повернення фінансових ресурсів
5.	Ефективність санації та заходи щодо реалізації плану
5.1.	Організація реалізації плану санації

5.1.1.	Порядок задоволення першочергових претензій
5.1.2.	Порядок задоволення інших претензій
5.1.3.	Контроль за виконанням плану санації
5.2.	Визначення рівня ефективності санації
	Висновки
	Список використаної літератури
	Додатки

3. Вимоги до виконання курсового проекту

1. До п.1.1:

Необхідно розкрити теоретичні засади фінансової кризи на підприємстві. Вказати можливі причини виникнення фінансової кризи на підприємстві, їх види. Розкрити зміст фінансової санації, вказати цілі та завдання санації. Описати порядок проведення санації, типи санаційних заходів для подолання різних видів фінансової кризи. Описати систему організації санації на підприємстві. Необхідно розкрити систему інформаційного забезпечення проведення санації. Вихідну інформацію слід подати у вигляді назви та переліку за групами:

- довідково-нормативна інформація;
- статистична інформація;
- оперативна інформація.

У процесі висвітлення сутності санаційних заходів необхідно звернути увагу на економіко-правові аспекти санації підприємства.

2. До п.1.2:

Необхідно дати загальну характеристику підприємства, організації, установи, її продукції (послуг), історію діяльності, цілі та завдання підприємства, коротко охарактеризувати виробничо-господарські потужності підприємства, основні результати діяльності. Охарактеризувати наявний потенціал підприємства.

3. До п.1.3:

На основі вихідних даних здійснити прогнозування ймовірності банкрутства підприємства за двома основними моделями прогнозування банкрутства. Здійснити порівняння отриманих результатів, зробити висновки по можливих відхиленнях отриманих розрахунків. Докладно методика прогнозування ймовірності банкрутства підприємств викладена у Методич-

них вказівках і практичних завданнях до лабораторних робіт (див. розд. Рекомендована література, літ.дж.14).

Вихідні дані наведені у додатку (таблиці 5.1, 5.2, 5.3).

4. До п.1.4:

На основі вихідних даних провести аналіз умов беззбиткової діяльності підприємства при існуючих виробничо-господарських та фінансових потужностях підприємства, визначити запас фінансової міцності підприємства. На основі економіко-математичних розрахунків та графічних методів розробити рекомендації по забезпеченню беззбиткової діяльності підприємства, підвищенню запасу фінансової міцності, підвищенню доходності діяльності підприємства.

Для розрахунку фінансових результатів підприємства справедливий запис:

$$Пр/Зб = K \times Ц - (K \times v + C),$$

де: K – обсяг виробництва (шт);

C – умовно-постійні витрати;

v – змінні витрати;

$Ц$ – ціна товару.

Фінансові результати даного запису повинні відповідати обсягу прибутку до оподаткування, обсяг виручки від реалізації – обсягу чистого доходу підприємства (додаток, таблиця 5.2).

Для розрахунку фінансових результатів підприємства заповнюється таблиця 1.1.

Таблиця 1.1

Пр/Зб	К	С	v	Ц

Розрахунок точки беззбитковості здійснюється за формулою:

$$K_0 = C / (Ц - v),$$

де: K_0 – обсяг замовлень, при якому виробництво не збиткове (шт.);

C – умовно-постійні витрати;

v – змінні витрати;

$Ц$ – ціна товару.

Заповнюється таблиця 1.2:

Таблиця 1.2

K_0	C	v	Ц

Визначивши обсяг реалізації продукції в натуральному обчисленні, що відповідає точці беззбитковості, необхідно визначити аналогічний показник у грошовому обчисленні:

$$K_0 = C / (1 - v/Ц).$$

Заповнюється таблиця 1.3.

Таблиця 1.3

K_0	C	v	Ц

Прибуток звітного періоду розраховується за формулою:

$$Пр\ зв = (Взв - Вп.р.) \times (1 - v/Ц),$$

де: *Вп.р.* – поріг рентабельності;

Взв – Вп.р. – запас фінансової міцності підприємства;

Зміцн – запас фінансової міцності.

Заповнюється таблиця 1.4.

Таблиця 1.4

Пр зв	Взв	Вп.р.	Зміцн	v	Ц

Вихідні дані щодо обсягу виробництва, умовно-постійних та змінних витрат, ціни товару обираються студентом самостійно, зважаючи на вид виробництва. Однак розрахункові показники даного розділу повинні відповідати вихідним показникам, що наведені у додатку (таблиця 5.2).

На основі теоретичного й розрахункового матеріалу 1-го розділу курсової роботи робиться короткий висновок, в якому підсумовується характеристика підприємства, результати її діяльності та перспективи розвитку.

5. До п.2.1:

Необхідно розкрити теоретичні засади проведення санаційного аудиту на підприємстві, його види та методи проведення.

Вказати причини погіршення фінансового стану підприємства. Описати порядок проведення санаційного аудиту.

В кінці п.2.1.1–2.1.3. даного розділу робиться короткий висновок за результатами проведеного санаційного аудиту підприємства.

6. До п.2.1.1:

На основі вихідних даних провести аудит фінансової сфери підприємства. Аудит фінансової сфери необхідно провести за такими напрямками:

- оцінювання динаміки та структури валюти балансу;
- аудит власного капіталу;
- аудит позичкового капіталу та кредиторської заборгованості;
- оцінювання ліквідності активів підприємства та його платоспроможності, рівня ділової активності;
- аналіз дебіторської заборгованості;
- аудит реальних та фінансових інвестицій.

У процесі **оцінювання динаміки та структури валюти балансу** робиться висновок про основні тенденції динаміки показників та якість структури балансу. Вихідні дані для проведення оцінювання динаміки і структури валюти балансу наведені у додатку (таблиця 5.1).

У процесі **аудиту власного капіталу** робиться висновок про основні тенденції показників власного капіталу підприємства за напрямками:

- склад і структура джерел власних фінансових ресурсів;
- структура та джерела формування сукупного капіталу підприємства.

У процесі аналізу виявляється одна з важливих характеристик фінансового стану підприємства – його фінансова незалежність від зовнішніх джерел. З цією метою обчислюються:

1. Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії), ($K_{авт} \geq 0,5$):

$$K_{авт} = \text{Власний капітал} / \text{Валюта балансу.}$$

2. Коефіцієнт фінансової стійкості, ($K_{фс} > 1$):

$$K_{фс} = \text{Власний капітал} / \text{Позиковий капітал.}$$

3. Коефіцієнт фінансового левериджу, $K_{фл}$:

$$K_{фл} = \text{Позиковий капітал} / \text{Власний капітал}.$$

4. Коефіцієнт забезпечення власними коштами, ($K_{звк} > 0, 1$):

$$K_{звк} = (\text{Власний капітал} - \text{Необоротні активи}) / \text{Оборотні активи}.$$

5. Коефіцієнт маневреності власного капіталу, K_m :

K_m показує, яка частина ВК використовується на фінансування поточної діяльності (яку вкладено у ВК, а яку капіталізовано)

$$K_m = (\text{Власний капітал} + \text{Довгострокові зобов'язання} - \text{Необоротні активи}) / (\text{Власний капітал} + \text{Довгострокові зобов'язання}).$$

6. Чисті активи підприємства, $ЧА$:

$$ЧА = \text{Активи} - \text{Позиковий капітал}.$$

Для групування показників заповнюється таблиця 2.1 та робляться відповідні висновки.

Таблиця 2.1

Кавт	Кфс	Кфл	Кзвк	Км	ЧА

Вихідні дані для аналізу структури та джерел формування сукупного капіталу підприємства наведені у додатку (таблиця 5.1).

– можливості збільшення статутного фонду та необхідність санації балансу;

– структура та джерела формування додаткового капіталу;

– наявність резервних (страхових) фондів;

– наявність нерозподіленого прибутку (непокритих збитків);

Аналіз наявності нерозподіленого прибутку (непокритих збитків) акціонерного товариства включає в себе також розрахунок показників ринкової активності, основні з яких потім відображаються в 3-му розділі ПБО 3 “Звіт про фінансові результати”:

1. Дивіденди на 1 просту акцію, $D_{па}$:

$$D_{па} = \text{Дивіденди} / \text{Кількість простих акцій}$$

2. Рентабельність акції, R_a :

$$P_a = \text{Дивіденд на 1 акцію} / \text{Ринкова ціна 1 акції}$$

3. Чистий прибуток на 1 просту акцію, Чпа:

$$\text{Чпа} = \text{Чистий прибуток} / \text{Кількість простих акцій}$$

4. Коефіцієнт цінності акцій, Кц:

$$K_c = \text{Ринкова ціна 1 акції} / \text{Дивіденд на 1 акцію}$$

Дані коефіцієнти розраховуються тільки для підприємств, що працюють прибутково, розмір дивідендів становить 70% чистого прибутку.

Заповнюється таблиця 2.2 та робляться відповідні висновки:

Таблиця 2.2

Дпа	Pa	Чпа	Кц

Вихідні дані для аналізу наявності нерозподіленого прибутку (непокритих збитків) в межах аудиту власного капіталу підприємства наведені у додатку (таблиці 5.2, 5.4).

Аналіз наявності нерозподіленого прибутку (непокритих збитків) акціонерного товариства включає також аналіз формування та використання прибутку. У процесі аналізу розраховуються показники, на основі яких оцінюється прибутковість підприємства:

1. Коефіцієнт прибутковості власного капіталу (Пвк):

$$P_{вк} = \text{ЧП} / \text{ВК},$$

де: ЧП – прибуток після оподаткування;

ВК – власний капітал.

2. Операційна рентабельність продажу (ОРпр):

$$O_{рпр} = \text{ЧП} / \text{Вир},$$

де: Вир – виручка від реалізації.

3. Рентабельність основної діяльності (Род):

$$P_{од} = \text{ВП} / \text{Св},$$

де: ВП – прибуток від реалізації (фін.результати від операційної діяльності);

Св – собівартість продукції.

4. Коефіцієнт прибутковості активів (Кпа):

$$Кпа = ЧП / А,$$

де: А – активи

5. Головний показник прибутковості (ГПр):

$$ГПр = Пр / (А - НА) \times 100\%,$$

де: Пр – прибуток до оподаткування;

А – активи;

НА – нематеріальні активи.

На основі вихідних даних заповнюється таблиця 2.3:

Таблиця 2.3

Пвк	ОРпр	Род	Кпа	ГПр

Вихідні дані для аналізу формування та використання прибутку в межах аудиту власного капіталу підприємства наведені у додатку (таблиці 5.1, 5.2).

У процесі аудиту позичкового капіталу та кредиторської заборгованості робиться висновок за такими основними напрямками:

- визначаються склад і структура позичкових коштів;
- розшифровується поточна кредиторська заборгованість;
- визначається розмір простроченої заборгованості і оцінюються можливості пролонгації та реструктуризації заборгованості;
- вивчаються можливості залучення додаткового позикового капіталу.

Вихідні дані для проведення аудиту позичкового капіталу та кредиторської заборгованості наведені у додатку (таблиця 5.1). Дані для розшифрування кредиторської заборгованості, обсягу простроченої заборгованості можливостей реструктуризації та залучення додаткових позик визначаються студентом самостійно, відповідно до фінансового стану підприємства.

Оцінювання ліквідності активів підприємства та його платоспроможності, рівня ділової активності підприємства здійснюється в процесі проведення санаційного аудиту фінансової сфери відповідно до наказу Агентства з питань за-

побігання банкрутству підприємств та організацій № 81 від 27.06.97 «Про затвердження Методики проведення поглибленого аналізу фінансово-господарського стану підприємств та організацій» та наказу Міністерства економіки № 10 від 17.01.2001 «Про Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства»

Аналіз ліквідності активів підприємства допомагає визначити можливість покриття зобов'язань підприємства його активами, строк перетворення яких у грошові кошти відповідає строку погашення зобов'язань.

Для аналізу ліквідності активів розраховують такі показники:

1. Коефіцієнт співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості (Φ_{32}):

$$\Phi_{32} = K_p / D_p,$$

де: K_p – кредиторська заборгованість,

D_p – дебіторська заборгованість.

Якщо кредиторська заборгованість перевищує дебіторську заборгованість, необхідно з'ясувати причини такого стану.

2. Коефіцієнт абсолютної ліквідності (Φ_{33}):

$$\Phi_{33} = (K(i) + \Gamma(\kappa)) / Z_k,$$

де: $K(i)$ – кошти на розрахунковому або інших рахунках;

$\Gamma(\kappa)$ – гроші в касі;

Z_k – короткострокова заборгованість.

Значення коефіцієнта абсолютної ліквідності повинно бути у межах 0,2 – 0,35. Коефіцієнт абсолютної ліквідності характеризує негайну готовність підприємства ліквідувати короткострокову заборгованість. Коефіцієнт абсолютної ліквідності дає змогу визначити, яку частину короткострокової заборгованості підприємство може погасити.

3. Норма грошових резервів (Φ_{34}) (за наявності у підприємства цінних паперів):

$$\Phi 34 = (K(i) + \Gamma(\kappa) + \Pi(n)) / 3\kappa,$$

де: $\Pi(n)$ – цінні папери, що легко реалізуються.

4. Коефіцієнт покриття періодичних виплат (Ф35):

$$\Phi 35 = (A(n) - 3(m)) / B(\varepsilon),$$

де: $A(n)$ – поточні активи;

$3(m)$ – товарно-матеріальні запаси;

$B(\varepsilon)$ – середні щоденні виплати грошових коштів за операціями підприємства.

Коефіцієнт покриття періодичних виплат показує, скільки ліквідних активів має підприємство для фінансування поточних операцій, навіть якщо не буде надходження грошових коштів.

Для групування показників в ході роботи заповнюється таблиця 2.4 та робляться відповідні висновки.

Таблиця 2.4

Ф32	Ф33	Ф34	Ф35

Вихідні дані для аналізу ліквідності активів підприємства наведені у додатку (таблиці 5.1, 5.5).

У процесі оцінки рівня платоспроможності підприємства розраховується група показників оцінки фінансової стійкості (платоспроможності) підприємства, що є пріоритетною при проведенні фінансового обґрунтування санаційних заходів, а також при вирішенні інших питань, пов'язаних із визначенням наявності, розміщення та використання грошових коштів. З метою визначення рівня фінансової стійкості підприємства оцінюються показники, які характеризують забезпеченість запасів і витрат відповідними джерелами їх формування.

Поточною неплатоспроможністю може характеризуватися фінансовий стан будь-якого підприємства, якщо на конкретний момент через випадковий збіг обставин тимчасово суми наявних у нього коштів і високоліквідних активів недостатньо для погашення поточного боргу.

1. Поточна платоспроможність (Пп): різниця між сумою наявних у підприємства грошових коштів, їх еквівалентів та інших високоліквідних активів і його поточних зобов'язань, що визначається за формулою:

$$Пп = А + А + А + А + А - П (4);$$

де: А, А, А, А, А – відповідні рядки активу балансу (040, 045, 220, 230, 240);

П – підсумок IV розділу пасиву балансу

Від’ємний результат алгебраїчної суми зазначених статей балансу свідчить про поточну неплатоспроможність суб’єкта підприємницької діяльності.

Ознаки критичної неплатоспроможності, що відповідають фінансовому стану потенційного банкрутства, мають місце, якщо мають місце ознаки поточної неплатоспроможності, а коефіцієнт покриття (Кп) і коефіцієнт забезпечення власними засобами (Кз) менше їх нормативних значень – 1,5 і 0,1 відповідно.

2. Коефіцієнт покриття: характеризує достатність оборотних коштів підприємства для погашення своїх боргів і визначається як відношення суми оборотних коштів до загальної суми поточних зобов’язань за кредитами банку, інших позикових коштів і розрахунків з кредиторами. Коефіцієнт покриття визначається за формулою:

$$Кп = ОК/Зк;$$

де: ОК – оборотні активи.

Коефіцієнт покриття показує, скільки грошових одиниць оборотних засобів припадає на кожну грошову одиницю короткострокових зобов’язань. Критичне значення коефіцієнта покриття дорівнює 1, значення коефіцієнта покриття у межах 1–1,5 свідчить про те, що підприємство своєчасно ліквідує борги.

3. Коефіцієнт забезпечення власними коштами: характеризує наявність власних оборотних коштів у підприємства, необхідних для його фінансової сталості, і визначається як відношення різниці між обсягами джерел власних та прирівняних до них коштів і фактичною вартістю основних засобів та інших необоротних активів до вартості наявних у підприємства оборотних активів – виробничих запасів, незавершеного виробництва, готової продукції, грошових коштів, дебіторської заборгованості та інших оборотних активів. Коефіцієнт забезпечення власними засобами визначається за формулою:

$$Kз = (Bк - A) / A (2);$$

де: $Bк$ – власний капітал підприємства;
 A, A – підсумки I і II розділів активу балансу відповідно.

Якщо в кінці звітної періоду хоча б один із зазначених коефіцієнтів ($Kп$ або $Kз$) перевищує його нормативне значення або протягом звітної кварталу спостерігається їх зростання, перевага повинна надаватися позасудовим заходам відновлення платоспроможності боржника або його санації в процесі провадження справи про банкрутство.

Якщо за підсумками року коефіцієнт покриття менше 1 і підприємство не отримало прибутку, то такий його фінансовий стан характеризується ознаками надкритичної неплатоспроможності, коли задоволення визнаних судом вимог кредиторів можливе не інакше, як через застосування ліквідаційної процедури. Наявність ознак надкритичної неплатоспроможності (за підсумками року $Kп < 1$ за відсутності прибутку) відповідає фінансовому становищу боржника, коли він, зобов'язаний звернутися в місячний строк до арбітражного суду з заявою про порушення справи про банкрутство.

Для групування показників заповнюється таблиця 2.5 та робляться відповідні висновки.

Таблиця 2.5

Пп	Кп	Кз

Вихідні дані для аналізу платоспроможності підприємства наведені у додатку (таблиця 5.1).

З метою своєчасного виявлення тенденцій формування незадовільної структури балансу у прибутково працюючого суб'єкта підприємницької діяльності і життя випереджувальних заходів, спрямованих на запобігання банкрутству, проводиться систематичний **експрес-аналіз фінансового стану** підприємств (фінансовий моніторинг) за допомогою коефіцієнта Бівера.

1. Коефіцієнт Бівера: розраховується як відношення різниці між чистим прибутком і нарахованою амортизацією до суми довгострокових і поточних зобов'язань за формулою:

$$Кб = (Чп - А) / (Зд + Зк),$$

де: $Чп$ і $А$ – чистий прибуток і амортизація;
 $Зд$ і $Зк$ – довгострокові і поточні зобов'язання.

Ознакою формування незадовільної структури балансу є таке фінансове становище підприємства, у якого протягом тривалого часу коефіцієнт Бівера не перевищує 0,2, що відображає небажане скорочення частки прибутку, яка направляється на розвиток виробництва. Така тенденція в кінцевому випадку призводить до незадовільної структури балансу, коли підприємство починає працювати в борг і його коефіцієнт забезпечення власними засобами стає меншим 0,1.

Оцінка ділової активності підприємства передбачає розрахунок показників, які характеризують обсяг виробництва, зокрема:

1. Продуктивність праці ($\Phi 51$):

$$\Phi 51 = Чд / Ю(n),$$

де: $Чд$ – чистий дохід;
 $Ю(n)$ – середня чисельність працівників за списком.

2. Оборотність власного капіталу ($\Phi 57$):

$$\Phi 57 = Чд / Вк),$$

де: $Вк$ – власний капітал.

Оборотність власного капіталу вказує на кількість оборотів власного капіталу за відповідний період.

3. Оборотність основного капіталу ($\Phi 58$):

$$\Phi 58 = Чд / В(б),$$

де: $Вб$ – валюта балансу.

Оборотність основного капіталу вказує на кількість оборотів основного капіталу за відповідний період.

4. Середній строк обороту дебіторської заборгованості:

$$Тдз = 360 * Дз / Вр,$$

де: $Дз$ – дебіторська заборгованість;
 $Вр$ – виручка.

5. Середній строк обороту кредиторської заборгованості:

$$T_{кз} = 360 \times Kз / Вр,$$

де: $Kз$ – кредиторська заборгованість.

Для групування показників заповнюється таблиця 2.6 та робляться відповідні висновки.

Таблиця 2.6

Ф51	Ф57	Ф58	Тдз	Тдк

Вихідні дані для експрес-аналізу фінансового стану та аналізу рівня ділової активності підприємства наведені у додатку (таблиці 5.1, 5.2, 5.5).

У процесі **аналізу дебіторської заборгованості** проводиться її розшифровка та класифікація з фіксацією дат виникнення, сум у розрізі окремих контрагентів. Виділяють поточну та довгострокову заборгованість, розмір резерву сумнівних платежів. Вихідні дані для проведення аналізу дебіторської заборгованості наведені у додатку (таблиця 5.1). Дані для розшифрування дебіторської заборгованості, обсягу простроченої заборгованості, можливостей реструктуризації заборгованості визначаються студентом самостійно, відповідно до фінансового стану підприємства.

Аудит реальних та фінансових інвестицій проводиться за напрямками:

- аналіз складу, структури та доцільності реальних інвестицій;
- аналіз складу, структури, прибутковості фінансових вкладень;
- аналіз джерел фінансування інвестицій.

Вихідні дані для проведення **аудиту реальних та фінансових інвестицій** наведені у додатку (таблиця 5.1). Дані для їх розшифрування, окремих обсягів інвестицій, можливостей їх зміни визначаються студентом самостійно, відповідно до фінансового стану підприємства.

Наведені показники є обов'язковими показниками, що розраховуються у процесі аудиту фінансової сфери.

Для проведення поглибленого аудиту фінансової сфери доцільно використовувати також додаткові фінансово-економічні показники.

7. До п.2.1.2:

На основі вихідних даних провести аналіз грошових потоків підприємства. Аналіз грошових потоків необхідно провести за наступними напрямками:

- визначення коефіцієнта Cash-Flow;
- визначення ліквідності та ефективності грошових потоків підприємства.

У рамках аналізу грошових потоків підприємства обчислюється **коефіцієнт Cash-Flow**:

$$K_{\text{cash-flow}} = \text{ЧГП} / (\text{З} - \text{ГК} - \text{КФВ}),$$

де: **ЧГП** – чистий грошовий потік;

З – заборгованість підприємства;

ГК – грошові кошти підприємства;

КФВ – короткострокові фінансові вкладення.

Цей коефіцієнт характеризує здатність підприємства розраховуватися зі своїми боргами за результатами господарської діяльності. Для підприємств, що знаходяться у стані фінансової кризи, значення даного коефіцієнта є меншим 0,1. Заповнюється таблиця 2.7.

Таблиця 2.7

Kcash-flow	ЧГП	З	ГК	КФВ

Вихідні дані для розрахунку коефіцієнта Cash-Flow частково наведені у додатку (таблиця 5.1).

Дані обсягу грошового потоку визначаються студентом самостійно, відповідно до фінансового стану підприємства (розрахункові показники, в яких використовуються такі значення, повинні підтверджувати стан фінансової кризи на підприємстві).

У рамках **визначення ліквідності та ефективності грошових потоків підприємства** обчислюється **коефіцієнт ліквідності грошових потоків**:

$$KL_{\text{зн}} = (\text{ВДГП} - (\text{ЗГК}_{\text{кін}} - \text{ЗГК}_{\text{поч}})) / \text{ВВГП},$$

де: **ВДГП** – валовий додатний грошовий потік;

ЗГК_{кін}, **ЗГК_{поч}** – залишок грошових коштів на кінець та на початок періоду;

ВВГП – валовий від’ємний грошовий потік.

Цей коефіцієнт характеризує платоспроможність підприємства за результатами господарської діяльності в конкретному періоді. Для підприємств, що знаходяться у стані фінансової кризи значення даного коефіцієнта є меншим 1.

У рамках аналізу грошових потоків підприємства також обчислюється *коефіцієнт ефективності грошових потоків*:

$$KE_{zn} = ЧГП / ВВГП,$$

де: для підприємств, що знаходяться у стані фінансової кризи значення даного коефіцієнта є меншим 0,2.

На основі вихідних даних та розрахунків заповнюються таблиці 2.8 та 2.9:

Таблиця 2.8

КЛ _{гп}	ВДГП	ЗГК _{кін}	ЗГК _{поч}	ВВГП

Таблиця 2.9

КЕ _{гп}	ЧГП	ВВГП

Вихідні дані для розрахунку коефіцієнтів ліквідності грошових потоків та ефективності грошових потоків визначаються аналогічно вихідним даним для аналізу коефіцієнта Cash-Flow.

Наведені показники є обов'язковими показниками, що розраховуються у процесі аналізу грошових потоків підприємства.

Для проведення поглибленого аналізу грошових потоків доцільно використовувати також додаткові фінансово-економічні показники.

8. До п.2.1.3:

На основі вихідних даних здійснити оцінку вартості підприємства як цілісного майнового комплексу. Оцінювання вартості майна підприємства необхідно провести методом балансової вартості за одним з наступних напрямків (обгрунтувавши своє рішення):

– по фактичній вартості активів

Методика оцінки вартості підприємства як цілісного майнового комплексу по фактичній вартості активів наведена в постанові Кабміну від 8 вересня 1993 р. N 717 “Про затвердження Методики оцінки вартості об'єктів приватизації”:

$$BM\phi = 3Bo\phi + 3Bna + HKB + Om + 3 + (-) (\Phi A - \Phi 3),$$

де: $3Bo\phi$, $3Bna$ – залишкова вартість ОФ, нематеріальних активів

HKB – незавершені капітальні вкладення;

Om – обладнання, призначене для монтажу;

3 – запаси ТМЦ, що входять до складу оборотних активів;

ΦA – фінансові активи;

$\Phi 3$ – фінансові зобов'язання.

Результати оцінки по фактичній вартості активів відображаються в додатку 1 даної методики, при складанні АКТА оцінки вартості цілісного майнового комплексу (таблиця 2.10).

Вихідні дані оцінки по фактичній вартості активів наведені у додатку (таблиця 5.1).

– по відновній вартості активів

$$BM\epsilon = BM\phi + (-) PП\epsilon,$$

де: $BM\epsilon$ – вартість майнового комплексу підприємства;

$BM\phi$ – вартість підприємства як цілісного майнового комплексу по фактичній вартості активів;

$PП\epsilon$ – результати переоцінки активів підприємства з урахуванням індекса інфляції.

Для розрахунку переоцінки активів підприємства з урахуванням індекса інфляції індекс приймається рівним фактичному (за минулий рік).

Таблиця 2.10

№ з/п	Назва показника	Вартість майна
1	Балансова вартість основних засобів	
2	Залишкова вартість основних засобів	
3	Залишкова вартість нематеріальних активів	
4	Запаси і затрати, які входять у валюту балансу	
5	Фінансові активи, всього, у тому числі:	
5.1.	довгострокові фінансові вкладення	
5.2.	інші позаоборотні активи	
5.3.	грошові кошти, розрахунки та інші активи	
6	Кредиторська заборгованість, всього, у тому числі:	
6.1.	довгострокові пасиви	
6.2.	розрахунки та інші пасиви	
7	Фін. активи з урахуванням перекриття заборгованості	
8	Незавершені капітальні вкладення	
9	Вартість цілісного майнового комплексу	

Результати оцінки по відновній вартості активів відображаються в таблиці 2.11.

Таблиця 2.11

ВМ _{ва}	ВМ _в	А _н	А _{зр}

Вихідні дані оцінки по відновній вартості активів наведені у додатку (таблиця 5.1).

– по вартості виробничих активів

$$ВМ_{ва} = ВМ_{\phi} + (-) РП_{в} - А_{н} + А_{зр},$$

де: $ВМ_{\phi}$ – вартість підприємства як цілісного майнового комплексу по фактичній вартості активів;

$РП_{в}$ – результати переоцінки активів підприємства з урахуванням індекса інфляції;

$А_{н}$ – вартість невиробничих активів;

$А_{зр}$ – вартість активів, що орендуються підприємством і відображаються на забалансових рахунках.

Вважати, що 25% основних засобів не беруть безпосередньої участі у виробничому процесі. В балансі не відображено 15% основних засобів, що орендуються підприємством.

Результати оцінки по вартості виробничих активів відображаються в таблиці 2.12.

Таблиця 2.12

ВМ _в	ВМ _ф	І	РП _в

Вихідні дані оцінки по вартості виробничих активів наведені у додатку (таблиця 5.1).

– методом капіталізованої вартості

Дана методика оцінки вартості підприємства наведена в постанові Кабміну від 2 серпня 1999 р. № 1406 “Про затвердження Методики оцінки державних корпоративних прав”.

$$РВ_{ам} = (БП - ПП + А) \times N_{кв} / K_{кап} - ЗДБ,$$

де: $БП$ – балансовий прибуток;

$А$ – амортизація;

$N_{кв}$ – кількість кварталів у звітному періоді;

$K_{кап}$ – ставка капіталізації (при рентабельності < 0,1 ставка рівна 0,7);

$ЗДБ$ – залишок довгострокового боргу.

Таблиця 2.13

РВар	ЧП	А	Нкв	Ккап	ЗДБ

Вихідні дані оцінки методом капіталізованої вартості наведені у додатку (таблиця 5.1, 5.2).

Наведені показники є обов'язковими показниками, що розраховуються у процесі оцінювання вартості майна підприємства.

Для проведення поглибленого оцінювання вартості майна підприємства доцільно використовувати також і додаткові фінансово-економічні показники.

9. До п.2.2:

Провести систематизацію та оцінювання відповідних обмежувальних чинників і їх впливу на фінансово-господарську діяльність підприємства. Визначаються вид та фаза фінансової кризи. Вказати симптоми фінансової кризи, що проявляються внаслідок впливу таких обмежувальних чинників і здійснити рекомендації по їх ліквідації чи мінімізації негативного впливу. Скласти матрицю СОФТ-аналізу.

10. До п.2.3:

На підставі аналізу вихідної ситуації, проведеного у розділах 1 та 2 курсової роботи необхідно аргументовано зробити висновок про доцільність і можливість фінансової санації підприємства відповідно до причин кризи. Вибір виду санації підприємства необхідно аргументувати й коротко описати організаційно-правові та фінансові заходи, що забезпечать здійснення фінансової санації підприємства. У випадку вибору виду фінансової санації необхідно вказати заходи по реалізації процесу санації

11. До п.3.1:

Розкрити теоретичні аспекти розробки стратегії санації. Провести вибір стратегії санації відповідно до поставлених цілей, що повинні враховувати виконання завдань по покращанню фінансово-господарського стану, відповідно до проведеного аналізу у 1-му та 2-му розділах курсової роботи. Описати оперативні цілі санації, на основі яких розробити стра-

тегічні цілі. Схематично зобразити “дерево цілей” санації підприємства.

12. До п.3.2:

На основі розрахунків, проведених у п.3.1. необхідно розробити оперативну програму, що відбиває заходи, спрямовані на покриття поточних збитків, відновлення платоспроможності та ліквідності підприємства. Усі санаційні заходи, спрямовані на покриття поточних збитків, відновлення платоспроможності та ліквідності підприємства повинні супроводжуватись економіко-математичними розрахунками на основі прогнозних післясанаційних даних щодо фінансових результатів підприємства та стану його активів та пасивів.

13. До п.3.2.1:

На основі сформованих тактичних та стратегічних цілей санації провести аналіз фінансування санаційних заходів за рахунок внутрішніх джерел, враховуючи всі теоретичні правові аспекти. Провести всесторонній аналіз можливості використання всіх внутрішніх фінансових джерел санації, ефективність їх використання.

14. До п.3.2.2:

На основі сформованих тактичних та стратегічних цілей санації провести аналіз фінансування санаційних заходів за рахунок зовнішніх джерел, враховуючи всі правові аспекти. Провести всесторонній аналіз можливості фінансування санації за рахунок акціонерного капіталу (всі методи), за рахунок участі кредиторів у фінансовому оздоровленні підприємства, за рахунок участі персоналу, проаналізувати ефективність фінансування санаційних заходів за рахунок зовнішніх джерел.

На основі теоретичного та розрахункового матеріалу 3-го розділу курсової роботи робиться короткий висновок, в якому підсумовуються поставлені стратегічні й тактичні цілі, перераховуються запропоновані заходи по їх реалізації, характеризуються можливості фінансування санації за рахунок зовнішніх та внутрішніх фінансових джерел.

15. до п.4.1:

У фінансовому плані наводиться сума витрат на розроблення плану санації, проведення санаційного аудиту. На підставі фінансового плану визначається загальна потреба підприємства у фінансових ресурсах із зовнішніх джерел.

16. до п.4.1.1:

Робиться на основі вихідних даних про існуючі виробничі потужності, необхідні інвестиції, обсяги виробництва, які забезпечать прибуткову діяльність підприємства, що розраховуються та плануються відповідно до прогнозних санаційних заходів.

17. до п.4.1.2:

Виходячи з попередніх розрахунків, проведених у курсовій роботі, необхідно скласти прогнозний баланс грошових надходжень і витрат на наступний рік і навести каталог санаційних заходів, що змінюють баланс грошових надходжень та витрат, з відповідними розрахунками.

18. до п.4.1.3:

Даний розділ повинен містити баланс підприємства до початку санації, в окремі періоди під час санації й після її проведення, з відповідним обґрунтуванням необхідності змін у структурі та обсягах активів і пасивів підприємства (каталог санаційних заходів, що покращують якість та структуру балансу активів та пасивів з відповідними розрахунками).

Другою складовою даного розділу є каталог заходів щодо відновлення або поліпшення ліквідності та платоспроможності підприємства і забезпечення фінансової рівноваги на підприємстві. Забезпечення прогнозного стану фінансової рівноваги необхідно розрахувати як економіко-математичними, так і графічними методами (схематичні моделі фінансової рівноваги діяльності підприємства та фінансової рівноваги балансу).

19. до п.4.1.4:

Необхідно здійснити розрахунки основних показників діяльності підприємства у післясанаційний період, що забез-

печать беззбиткову діяльність, за якої воно зможе подолати кризу та розрахуватись з власними зобов'язаннями. При аналізі беззбиткової діяльності необхідно використовувати економіко-математичні та графічні методи.

20. до п.4.1.5:

На основі попередніх розрахунків необхідно згрупувати та проаналізувати дані, що свідчать про потребу підприємства в капіталі (оборотному й інвестиційному) та у фінансових ресурсах для обслуговування залученого капіталу. Розрахувати і обґрунтувати сукупні (та за напрямками) дані про потребу в інвестиціях. Також у даному розділі визначається потреба в капіталі для безпосереднього проведення санації.

21. до п.4.1.6:

Виходячи з попередніх розрахунків, аналізу можливості залучення фінансових ресурсів за рахунок внутрішніх та зовнішніх джерел (розділ 3 курсової роботи) і потреби у інвестиціях визначаються форми, джерела та обсяги мобілізації фінансових ресурсів.

22. до п.4.1.7:

На основі попередніх розрахунків розробляються графіки освоєння, окупності та повернення фінансових ресурсів відповідно за формами залучення й джерелами.

На основі теоретичного та розрахункового матеріалу 4-го розділу курсової роботи робиться короткий висновок, в якому підсумовується характеристика маркетингових, виробничих, організаційних, інвестиційних санаційних заходів, їх прогнозних результатів і перспективи розвитку підприємства.

23. до п.5.1:

Даний пункт містить перелік організаційних і фінансових санаційних заходів, які направлені на реалізацію плану санації та контролю за її перебігом.

24. до п.5.1.1:

Висвітлюється теоретичний та практичний порядок забезпечення першочергових претензій. Визначається перелік ос-

новних кредиторів підприємства, складається список кредиторів першої черги, зазначаються обсяги претензій, форми і джерела їх покриття.

25. до п.5.1.2:

Висвітлюється теоретичний та практичний порядок забезпечення претензій інших черг кредиторів. Визначається повний перелік кредиторів підприємства, складається список кредиторів інших черг, зазначаються обсяги претензій, форми і джерела їх покриття.

26. до п.5.1.3:

Висвітлюється повний теоретичний та практичний порядок контролю за виконанням плану санації як з боку санаторів (підприємства), так і з боку кредиторів та державних органів виконавчої і судової влади (відповідно до завдання курсової роботи).

27. до п.5.2:

Деталізуються очікувані результати виконання плану санації та прогнозуються можливі ризики і збитки.

Необхідно показати ефективність санаційних заходів щодо покращання:

- показників фінансового стану підприємства;
- ліквідності та ефективності грошових потоків підприємства.

Оцінювання ефективності санації необхідно здійснити за всіма критеріями:

- ліквідність та платоспроможність;
- прибутковість;
- додаткова вартість, створена в результаті санації;
- конкурентні переваги.

4. Загальні положення до виконання курсового проекту

Курсова робота виконується на папері формату А4 (210×297 мм). Текст друкується на принтері з використанням стрічки середньої жирності або пишеться одним кольором (чорним, фіоле-

товим або синім чорнилом від початку до кінця роботи) з одного боку аркуша з дотриманням полів: верхнього – 25 мм, нижнього – 25 мм, лівого – 30 мм, правого – 15 мм, з дотриманням інтервалу між рядками. Кожен розділ курсової роботи починається з нової сторінки. Для електронного варіанта курсової роботи: шрифт Times NewRoman, 14, інтервал між рядками 1,2. Нумерація сторінок виконується наскрізно, номер сторінки проставляється у верхньому правому ріжку. Таблиці та рисунки, формули мають наскрізну нумерацію в межах роботи або в межах розділу. Посилання на відповідні джерела робляться у квадратних дужках, де вказується номер літературного джерела згідно зі списком використаної літератури та номер сторінки, наприклад [3, с. 9–10]. Цитати подаються у лапках.

Обсяг курсової роботи не повинен бути більшим від 25 сторінок.

5. Додаток 1

Завдання до виконання курсового проекту

Таблиця 5.1

Баланс підприємства станом на 01. 01. 20__ року

Форма № 1		код за ДКУД 1801001	
Актив	Код рядка	На кінець звітного періоду, грн	
1	2	3	
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи:			
Залишкова вартість	010	50000 + 150*N	
Первісна вартість	011	95000 + 50*N	
Знос	012		
Незавершене будівництво	020	2500 + 150*N	
Основні засоби:			
Залишкова вартість	030	450000 + 150*N	
Первісна вартість	031	900000 + 150*N	
Знос	032		
Довгострокові фінансові інвестиції:			
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	040		
інші фінансові інвестиції	045	45000 + 150*N	
Довгострокова дебіторська заборгованість	050	10000 + 150*N	
Відстрочені податкові активи	060		
Інші необоротні активи	070	20000	
Усього за розділом I	080		
II. Оборотні активи			
Запаси:			
виробничі запаси	100	90000 + 150*N	
тварини на вирощуванні та відгодівлі	110		
незавершене виробництво	120	30000 + 150*N	
готова продукція	130	15000 + 150*N	
Товари	140	15000 + 150*N	
Векселі одержані	150	45600	
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги:			
чиста реалізаційна вартість	160	140000 + 150*N	
первісна вартість	161		
резерв сумнівних боргів	162		
Дебіторська заборгованість за розрахунками:			
з бюджетом	170	5000 + 150*N	
за виданими авансами	180		
з нарахованих доходів	190		
із внутрішніх розрахунків	200	10000 + 150*N	
Інша поточна дебіторська заборгованість	210	22000 + 150*N	
Поточні фінансові інвестиції	220		

Продовження таблиці 5.1

1	2	3
Грошові кошти та їх еквіваленти:		
в національній валюті	230	45000 + 150*N
в іноземній валюті	240	
Інші оборотні активи	250	
Усього за розділом II	260	
III. Витрати майбутніх періодів	270	35500
Баланс	280	
	Код рядка	На кінець звітного періоду
Пасив		
I. Власний капітал		
Статутний капітал	300	690000 + 150*N
Пайовий капітал	310	
Додатковий вкладений капітал	320	
Інший додатковий капітал	330	
Резервний капітал	340	77300 + 150*N
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	350	6000 + 150*N
Неоплачений капітал	360	350000 + 150*N
Вилучений капітал	370	()
Усього за розділом I	380	
II. Забезпечення наступних витрат і платежів		
Забезпечення виплат персоналу	400	45000 + 150*N
Інші забезпечення	410	
Цільове фінансування	420	20000 + 150*N
Усього за розділом II	430	
III. Довгострокові зобов'язання		
Довгострокові кредити банків	440	
Довгострокові фінансові зобов'язання	450	50000 + 150*N
Відстрочені податкові зобов'язання	460	
Інші довгострокові зобов'язання	470	25000 + 150*N
Усього за розділом III	480	
IV. Поточні зобов'язання		
Короткострокові кредити банків	500	67300 + 150*N
Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	510	
Векселі видані	520	85000 + 150*N
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	530	130000 + 150*N
Поточні зобов'язання за розрахунками:		
з одержаних авансів	540	
з бюджетом	550	45000 + 150*N
з позабюджетних платежів	560	25000 + 150*N
зі страхування	570	5000 + 150*N
з оплати праці	580	
з учасниками	590	
із внутрішніх розрахунків	600	60000 + 150*N
Інші поточні зобов'язання	610	50000 + 150*N
Усього за розділом IV	620	
V. Доходи майбутніх періодів	630	
Баланс	640	

Таблиця 5.2

Звіт про фінансові результати підприємства за 20__ рік

Форма № 2		Код за ДКУД 1801003
1. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ		
Стаття	Код рядка	На кінець звітного періоду, грн
1	2	3
Доход (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	010	300000 + 150*N
Податок на додану вартість	015	
Акцизний збір	020	
	025	
Інші вирахування з доходу	030	
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	035	
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	040	200000 + 150*N
Валовий:		
прибуток	050	
збиток	055	
Інші операційні доходи	060	400 + 150*N
Адміністративні витрати	070	15000 + 150*N
Витрати на збут	080	5000 + 150*N
Інші операційні витрати	090	12000 + 150*N
Фінансові результати від операційної діяльності:		
прибуток	100	
збиток	105	
Дохід від участі в капіталі	110	
Інші фінансові доходи	120	
Інші доходи	130	10000 + 150*N
Фінансові витрати	140	
Витрати від участі в капіталі	150	
Інші витрати	160	17000 + 150*N
Фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування:		
прибуток	170	
збиток	175	
Податок на прибуток від звичайної діяльності	180	
Фінансові результати від звичайної діяльності:		
прибуток	190	
збиток	195	
Надзвичайні:		
доходи	200	
витрати	205	
Податки з надзвичайного прибутку	210	1500 + 150*N
Чистий:		
прибуток	220	
збиток	225	
II. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ		
Найменування показника	Код рядка	На кінець звітного періоду, грн.
Матеріальні затрати	230	
Витрати на оплату праці	240	
Відрахування на соціальні заходи	250	
Амортизація	260	50000 + 150*N
Інші операційні витрати	270	
Разом	280	

Таблиця 5.3

Додаткові дані про діяльність підприємства за 20__ рік

Найменування показника	На кінець звітного періоду, грн
ринкова вартість акцій	$600000 + 150 * N$
cash-flow	*1

N – номер варіанта завдання курсової роботи;

*1 – даний показник використовується для прогнозування банкрутства підприємства за моделлю універсальної дискримінантної функції і розраховується як сума величин чистого прибутку (таблиця 5.1) та амортизації (таблиця 5.2).

Таблиця 5.4

**Додаткові дані про діяльність підприємства за 20__ рік
для аналізу наявності нерозподіленого прибутку
(непокритих збитків) в межах аудиту власного капіталу**

Найменування показника	На кінець звітного періоду, грн.
Дивіденди	*2
Середньорічна кількість простих акцій	*3
Ринкова ціна 1 акції	$0,01 + N/1000$

*2 – розмір дивідендів становить 70% чистого прибутку, наведеного у таблиці 5.2 (рядок 220);

*3 – розраховується як відношення ринкової вартості акцій (таблиця 5.3) до ринкової ціни 1 акції (таблиця 5.4).

Таблиця 5.5

**Додаткові дані про діяльність підприємства за 20__ рік
для аналізу ліквідності активів підприємства та його платосп-
роможності, рівня ділової активності**

Найменування показника	На кінець звітного періоду, грн.
Середні щоденні виплати грошових коштів за операціями підприємств	$7500 + 100 * N$
Середня чисельність працівників за списком	$72 + N$

Додаток 2

Зразок оформлення титульної сторінки курсового проекту

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»**

Кафедра фінансів

КУРСОВИЙ ПРОЕКТ

на тему:

“Організація фінансової санації підприємства”

варіант № ____

Виконав (ла):

Студент (ка) групи _____

Керівник:

Львів – 200__

Додаток 3

Зразок оформлення листа завдань курсового проекту

Варіант № ____

ЗАВДАННЯ
до курсового проекту

студенту гр. _____ ІНЕМ

(прізвище, ім'я, по батькові)

Тема роботи: “Організація фінансової санації підприємства”

1. Вихідні дані:

1.1. Об'єкт санації _____

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України “Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом”//Голос України. – 1999. – 30 липня.

2. Господарський кодекс України №436-IV від 16.01.2003 р.

3. Закон України “Про господарські товариства”//Голос України. – 1991. – 19 вересня.

4. Закон України “Про цінні папери та фондову біржу”//Голос України. – 1991. – 18 липня.

5. Закон України “Про інвестиційну діяльність”//Голос України. – 1991. – 18 вересня.

6. Закон України “Про обмеження монополізму та недопущення недобросовісної конкуренції у підприємницькій діяльності” // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – №2.

7. Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Положення про порядок санації державних підприємств”//Зібрання постанов Уряду України. – 1994. – №5.

8. Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження методики оцінки вартості об’єктів приватизації” від 8 вересня 1993 р. № 717.

9. Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Методики оцінки державних корпоративних прав ” від 2 серпня 1999 р. №1406.

10. Постанова Правління НБУ “Про затвердження Положення про застосування Національним банком України заходів впливу до комерційних банків за порушення банківського законодавства”.

11. Наказ Агентства з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій «Про затвердження Методики проведення поглибленого аналізу фінансово-господарського стану підприємств та організацій» № 81 від 27.06.1997 р.

12. Наказ Міністерства економіки «Про Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства» № 10 від 17.01.2001 р.

13. *Андрущак Є.М.* Діагностика банкрутства українських підприємств // Фінанси України. – 2004. – №9 .

14. *Андрущак Є.М.* Удосконалення інституту банкрутства // Фінанси України – 2001. – №9.

15. *Андрущак Є.М.* Особливості функціонування механізму банкрутства в Україні// Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Економічні проблеми розвитку виробництва регіону (Щорічник наукових праць. Вип. XXXI) НАН України. Ін-т регіональних досліджень. Редкол.: відпов. за випуск М.І. Долишній. – Львів, 2001. – 637 с.

16. *Амбросов В.* Реструктуризація і механізм взаємовідносин у колективних підприємствах// Економіка України .– 2001.–№8.

17. *Бланк И.А.* Основы финансового менеджмента. – К., 1999. – т. 1,2.

18. *Брокгауз й Ефрон.* Новый энциклопедический словарь. Том 5. – СПб: Акционерное общество “Издательское дело “Брокгауз-Ефронь”, 1912. – 964 с.

19. *Брокгауз й Ефрон.* Новый энциклопедический словарь. Том 28. – СПб: Акционерное общество “Издательское дело “Брокгауз-Ефронь”, 1916. – 966 с.

20. *Гавриліна Н.Ю.* З історії розвитку відносин банкрутства // Науковий вісник Буковинського державного фінансово-економічного інституту. 2004. – Вип.5 – с. 238.

21. *Джунь В.В.* Інститут неспроможності: світовий досвід розвитку і і особливості становлення в Україні. Монографія. – Львів: Інститут і технологій бізнесу і права, 2000. – 180 с.

22. *Довбня С.Б.* Экономическая сущность и классификация видов санации : Економіка : проблеми теорії і практики, 2001. – Вип. 100.

23. *Колісник М.К., Віблій П.І., Ільчук П.Г.* Методичні вказівки і практичні завдання до лабораторних робіт з курсу “Управління фінансовою санацією підприємства”. – Л.: В-во НУ “Львівська політехніка”, 2002.

24. *Колісник М.К.* Метод розподілу прибутку між працівниками як чинник регулювання діяльності ПФГ. Зб. наук.-прикл. Пр. Вісник Державного університету “Львівська політехніка”: Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку. № . - Львів: Державний університет “Львівська політехніка”. 2000. С. 300–304.

25. *Колісник М.К., Ільчук П.Г.* Санація підприємств через створення промислово-фінансових груп у системі державного регулювання економіки. Збірник наукових праць Львівського регіонального інституту державного управління УАДУ при президентіві України: Львів. – 2002. – Випуск S. – С. 182–188.

26. *Карбовник О.* Акціонування – один із напрямків трансформації державних підприємств // Соціально-економічні дослідження в перехідний період: Щорічник наук, праць. Вип. II / НАН України. Інститут регіональних досліджень. Редкол.: відп. ред. М. І. Долішній. – Львів, 1997. – 458 с.

27. *Ковалюк О.Г.* Використання фінансових методів у економіці. // Фінанси України. – 1999–№2 – с.125–129.

28. *Коласс Б.* Управление финансовой деятельностью предприятия: проблемы, концепции и методы / Пер. с франц. – М.: Финансы, ЮНИТИ, 1997. – 259 с.

29. *Кочетков В. М.* Організація управління фінансовою діяльністю банку в ринкових умовах.: Монографія. – К.: Вид-во Європейського університету, 2003. – 300 с.

30. *Коцовська Р., Ричаківська В., Табачук Г. та ін.* Операції комерційних банків. – 2-ге вид. – Львів: ЛБІ НБУ, 2001 – 516 с.

31. *Клепач А., Кузнецов П., Крючкова П.* Корпоративное управление в России в 1995–1996 гг. // Вопросы экономики. – 1996. – №12. – с. 73–87.

32. *Кизим Н.А., Благуи И.С., Зинченко В.А., Чанг Хонг Венг.* Моделирование банкротства коммерческих банков. – Х.: ИД «ИНЖЕК», 2003. – 220 с.

33. *Коробов М.І.* Фінанси промислового підприємства. – К., 1995.

34. *Лановий А.О.* Теоретико-методологічна сутність поняття «реструктуризація» // Економіка : проблеми теорії та практики. – Випуск 135.

35. *Мороз А.Н.* Основы банковского дела – К.: Лібра, 1994 – 330 с.

36. *Павлова Л.Н.* Финансы предприятий : Учебник для вузов. – М.: Финансы, ЮНИТИ, 1998. – 639 с.

37. *Палига Є.* Теорія і практика проведення реструктуризації промислових підприємств // Соціально-економічні дослідження в перехідний період: Щорічник наук, праць. Вип. II / НАН України. Інститут регіональних досліджень. Редкол.: відп. редактор М.І. Долішній. – Львів, 1997. – 148 с.

38. *Палига Є. М.* Соціально-економічний механізм формування ефективної економіки. – Львів: Інститут регіональних досліджень НАН України, 2000. – 340 с.

39. *Папасюк Б.* Макроекономіка: диспропорції та їх причина // Економіка України. – 1995. – №6. – 365 с.

40. *Пастухова В.В.* Стратегічне управління підприємством: філософія, політика, ефективність: Монографія / Київ. нац. торг.-економ. ун-т. – К., 2002. – 301 с.

41. *Потьомкін Д.М., Чернишова О.М.* Шляхи рішення проблеми реструктуризації підприємств, що знаходяться у кризовому стані // Економіка : проблеми теорії та практики. – Випуск 178.

42. *Підйомний О.М., Андрущак Є.М.* Управління фінансовими ресурсами у процесі реструктуризації підприємств // Фінанси України – 2002 – №7.

43. *Посылкина О.* Проблемы банкротства предприятий // Бизнес-Информ. – 1998. – №6.

44. Проблемы формирования антикризисной политики и механизм банкротства предприятий : Сб. науч. ст. НАН Украины. Ин-т экономики пром-сти; Ред.кол. В.Н. Амитан (отв. ред.), Н.И. Конищева (науч.ред.) и др. – Донецк, 1998 р. – 388 с.

45. *Роуз Питер С.* Банківський менеджмент. – М.:Дело, 1997. – 786 с.

46. *Саркисянц О.* Слияние и банкротство банков : мировой опыт и Россия // Вопросы экономики – 1998. – №3.

47. *Суторміна В.М., Федосов В.М., Рязанова Н.С.* Фінанси зарубіжних корпорацій. – К.: Либідь, 1993.

48. Словник сучасної економіки МАКМІЛЛАНА/ Пер. з англ. – К. : «АртЕк», 2000. – 640 с.

49. *Таран О.* Теоретико-концептуальні основи та математичні моделі ризик-менеджменту у фінансовій сфері // Банківська справа. – 2003 – №6.

50. *Тітов М.І.* Банкрутство: матеріально-правові та процесуальні аспекти: Монографія. За наук. ред. В.М. Гайворонського. – Х.: Консум. – 1997. – С. 192.

51. *Терещенко О.О.* Фінансова санація та банкрутство підприємств: Навчальний посібник. – К.: КНЕУ, 2000. – 412 с.

52. *Третяк О.* Про проблему банкрутства підприємств // Економіка України. – 2000. – №2.

53. *Ткаленко Н.* Економічні та законодавчі аспекти банкрутства суб'єктів господарської діяльності в Україні // *Економіка: проблеми теорії і практики*, 2002р. — Вип. 150.

54. *Тлумачний словник української мови.* — К.: «Аконіт», 1999 р.

55. *Фінанси підприємств: Підручник / За ред. проф. А.М. Поддєрьогіна.* — 2-ге вид. — К.: КНЕУ, 1999.

56. *Фінансовий менеджмент. Навч. пос.: Курс лекцій / За ред. проф. Г.Г. Кірейцева.* — Житомир: ЖІТІ, 2001.— 432 с.

57. *Финансовый менеджмент. Уч. для вузов. / Н.Ф.Самсонов, Н.Б. Баранникова и др.; Под ред. проф. Н.Ф.Самсонова.* — М.: Финансы, ЮНИТИ, 1999. — 495 с.

58. *Уткин Е.А.* Управление компанией. — М.: Ассоциация авторов и издателей “Тандем”. Изд-во ЭКМОС, 1997. — 228 с.

Навчальне видання

КОЛІСНИК Марія Костянтинівна,
ІЛЬЧУК Павло Григорович,
ВІБЛИЙ Петро Іванович

**Фінансова санація
і антикризове управління
підприємством**

Навчальний посібник

Редактор *Білокурський Сергій Петрович*
Коректор *Наследова Тетяна Анатоліївна*
Верстка *Василенко Людмила Геннадіївна*
Дизайн обкладинки *Сидоренко Марія Олексіївна*

Підписано до друку 14.07.2006 р.
Формат 84x108/32. Друк офсетний. Папір офсетний.
Гарнітура NutonC. Ум друк.арк. 14.28. Обл.вид., арк. 17.
Наклад 1000 примір.
Зам №

Видавництво “Кондор”
Свідоцтво ДК №1157 від 17.12.2002 р.
03057, м.Київ, пров.Польовий,6,
тел./факс: (044) 456-60-82, 241-83-47.